

LAAJA HYVINVOINTIKERTOMUS 2021-2024

ROVANIEMI

Käsittely:

Kaupungin johtoryhmä 22.1.2025

Kaupunginhallitus 17.02.2025 §

Kaupunginvaltuusto 24.2.2025 §

Dokumentin sisältö

TIIVISTELMÄ

JOHDANTO

HYTE-kerroin ja TEAvisari: hyvinvointityön strategiset mittarit

Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

1 Takaamme lasten ja nuorten turvallisen kasvun

2 Tuemme yhteisöllisyyden vahvistamista

3 Kavennamme hyvinvointieroja

4 Edistämme terveellisiä elintapoja

5 Arjen turvallisuus

Hyvinvointikertomuksen laadinta ja käsittely toimielimissä

TIIVISTELMÄ

Eletty valtuustokausi on ollut monella tapaa poikkeuksellinen. Niin paikallisesti, valtakunnallisesti kuin globaalistikin väestön kriisinkestävyyttä on koeteltu monin tavoin. Koronapandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja kansallisesti toteutettu sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuun uudelleen organisointi näkyivät myös rovaniemeläisten arjessa. Vaikutukset olivat laaja-alaisia ja kohdentuivat myös ihmisten hyvinvointiin.

Kaupunki on asukkaansa lähiympäristö ja siellä tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ näkyy asukkaille arjessa hyvin konkreettisesti. Rovaniemellä tehtiin vuosina 2021-2024 monipuolista ja asukkaiden tarpeet huomioon ottavaa hyvinvointia ja terveyttä edistävää työtä. Tässä laajassa hyvinvointikertomuksessa on kuvattu toimintaa, jonka avulla kaupunki yhteistyökumppaneineen toteuttaa strategiansa mukaista tavoitetta "asukkaat voivat hyvin ja osallistuvat kaupungin kehittämiseen".

Strategiset mittarit

Strategisena mittarina toimivat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin ja terveydenedistämiskiivisuutta mittaava TEAviisari.

HYTE-kerroin on vuosina 2021-2024 vaihdellut välillä 59-72, kun asteikko on 0-100. HYTE-kertoimen kehitystrendi Rovaniemellä on hyvin saman tyyppinen kuin vertailukaupungeissa. Vuosittain tapahtuva vaihtelu kuvaa myös valtakunnallisesta kehitystä, johon yksittäisten kuntien kehitystä verrataan. **Vuoden 2024 HYTE-kertoimen (59) mukaan Rovaniemelle maksettava valtionosuuden lisäosa on 1 185 428 euroa.**

Myös kaupungin terveydenedistämistyön suunnan näyttävän TEAviisarin kaikkien sektorien kokonaispistemäärä on viime vuodet pysynyt hyvällä tasolla. **Rovaniemen tulos 68 pistettä asettuu koko maan keskiarvon (69) tuntumaan.**

Keskeisimmät havainnot

Useat toimeentuloon ja osallisuuteen liittyvät asiat näyttävät positiivisena. Lapsiperheiden toimeentulo kuvautuu valtakunnallisessa vertailussa hyvänä. Rovaniemellä on viimeisen saatavissa olevan tiedon mukaan **vähemmän syrjäytymisriskissä olevia 18-24-vuotiaita kuin koko maassa keskimäärin ja nuorisotyöttömyys on ennätysalhaisella tasolla** jääden 1,7 % alhaisemmaksi kuin koko maassa keskimäärin. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden 25-64-vuotiaiden osuus alittaa valtakunnan keskiarvon. **Koettu taloudellinen niukkuus koskettaa useammin työikäisiä kuin ikääntyneitä**, sillä 65 vuotta täyttäneistä 11,2 % oli joutunut tinkimään rahanpuutteen vuoksi ruoasta, lääkkeitä tai lääkärikäynneistä ja työikäisistä vastaava osuus oli 29,1 %.

Vuonna 2023 Rovaniemellä toteutetun lapsiperhekyselyn tulosten mukaan perheistä valtaosa kokee voivansa hyvin. Positiivisena näyttävät lasten ja vanhempien väliset suhteet ja vanhempien näkemys lastensa hyvinvoinnista. 10-12 % perheistä koki voivansa joko huonosti tai osittain huonosti. Haasteita koettiin vanhempien omassa jaksamisessa, tukiverkon puutteessa, arjen kiireisyydessä, työn ja perhe-elämän yhteensovittamisessa, taloudellisessa hyvinvoinnissa sekä vanhempien parisuhdeajan sekä liikunnan riittävydessä.

Lasten ja nuorten fyysistä toimintakykyä kuvaavan MOVE!-mittauksen tulokset paranivat valtuustokauden aikana sekä 5. että 8. luokkalaisten osalta. Aiempaa harvempi lapsi sai mittauksessa tulokseksi heikon fyysisen toimintakyvyn. Molemmissa ikäryhmissä niiden oppilaiden osuus, joiden fyysinen toimintakyky on mittausten mukaan heikko, on nyt noin kolmannes ikäluokasta, mikä on alle koko maan sekä Lapin hyvinvointialueen keskiarvon.

4.-5. luokkalaisten keskinkertainen tai huono kokemus terveydentilasta on hieman yleistynyt ja ylittää koko maan keskiarvon sekä vertailukaupunkien arvot. Elämänsä tyytyväisten osuus on vastaavasti vertailussa matalin, 83 %, kun maan keskiarvo on 85,1 %. **Useampi kuin joka neljäs neljäsluokkainen on kokenut mielialaan liittyviä ongelmia.** Osuus on kasvanut valtuustokauden aikana. Lasten ja nuorten mielen hyvinvointi onkin ollut kuluneella valtuustokaudella keskiössä muun muassa hyvinvoinnin teemavuosien kautta.

8. luokkalaisten osalta positiivisena näyttäytyi ylipainoisten osuuden lisääntymisen pysähtyminen. Rovaniemeläisistä kasiluokkalaisista harvempi on ylipainoinen kuin Lapissa keskimäärin. Koettu hyvinvointi on laskusuunnassa. **Negatiivista kehitystä on tapahtunut niin fyysisen kuin psyykkisenkin hyvinvoinnin osalta.** Koetun hyvinvoinnin lisäksi negatiivisesti kehittyneitä mittareita ovat koulukiusatuksi vähintään kerran viikossa tulleiden määrä ja niiden nuorten osuus, joilla on huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiiniuotteiden käyttöä tai rahapelaamista.

Lukiolaisten hyvinvointi kuvautuu Kouluterveyskyselyn tulosten valossa positiivisena. Positiivista kehitystä on tapahtunut koetun terveydentilan ja ylipainon osalta. Samoin huolta herättävä päihteiden tai tupakka- ja nikotiiniuotteiden käyttö tai rahapelaaminen on vähentynyt.

Kun tarkastellaan tuloksia sekä lukiolaisten että ammattioppilaitoksissa opiskelevien osalta, on positiivista, että **hyvinvointierot ovat kaventuneet toisella asteella opiskelevien välillä ammattioppilaitoksissa opiskelevien hyvinvoinnissa tapahtuneiden positiivisten muutosten myötä.** Keskimäärin lukiossa ja ammattioppilaitoksissa opiskelevat ovat yhtä tyytyväisiä elämäänsä. Merkittävä ero liittyy päihdekäyttäytymiseen, joka herättää huomattavasti useammin huolta ammattioppilaitoksissa opiskelevien kuin lukiolaisten kohdalla.

Sekä lukiolaisten että ammattioppilaitoksissa opiskelevien koettu vahva positiivinen mielenterveys on heikentynyt. Kuitenkin erityisesti lukiolaisten osalta **kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus on vähentynyt merkittävästi** ollen alle koko maan keskiarvon. Tulosten mukaan toisen asteen opiskelijoiden **fyysinen turvallisuus kodeissa on parantunut**, sillä aiempaa pienempi osuus nuorista on kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa.

Ammattioppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Rovaniemellä jopa 65,2 % koki, että **Rovaniemellä on helppo hankkia huumeita**. 8.- ja 9. luokkalaisistakin yli puolet on tätä mieltä, samoin kuin vertailukaupungeissakin. Ilmiö on huolestuttava ja vaatii seurantaa.

Kansallisen terveysindeksin osat työkyvyttömyysindeksi ja sairastavuusindeksi kuvaavat asukkaiden sairastavuutta ja työkyvyttömyyttä ja ennen kaikkea hoitoa, palveluita sekä Kelan etuuksia. Työkyvyttömyysindeksi Rovaniemellä on 118.

Työkyvyttömyys on siis hieman yleisempää kuin koko maassa keskimäärin (vertailuarvo 100), mutta alle Lapin hyvinvointialueen alueellisen arvon 126. Sairastavuusindeksin mukaan Rovaniemellä **sairastavuus on hieman korkeampaa (112) suhteessa koko maan tasoon** (100) ja myös Lapin hyvinvointialueen tasoon (109). Rovaniemellä huomion kiinnittää mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden suuri määrä ja sairastavuusindeksissä mielenterveyden häiriöiden osaindeksi on kolmen korkeimman osaindeksin joukossa.

Työikäisten rovaniemeläisten hyvinvointihaasteet liittyvät elintapoihin ja erityisesti liikkumattomuuteen. Terveyden kannalta liian vähäinen liikkuminen uhkaa aikuisväestömme hyvinvointia niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin. Yli puolet työikäisistä liikkuu terveytensä kannalta liian vähän ja osuus on kasvussa. Sekä Rovaniemellä että Suomessa keskimäärin noin neljännes työikäisistä on painoindexin mukaan tarkasteltuna lihavia. **Ikääntyneiden ravitsemustottumukset ovat hieman terveellisemmät kuin työikäisten.**

Päihdetilanteen osalta paikallisena ilmiönä **miesten osalta nuuskankäyttö on huomattavasti yleisempää kuin Suomessa keskimäärin**. Sekä paikallisesti että valtakunnallisesti erityisesti miesten terveyden kannalta **liiallinen alkoholinkäyttö haastaa työikäisten hyvinvointia**. Alkoholien haitallinen käyttö on yleistä myös ikääntyneiden keskuudessa. Kyseessä on valtakunnallinen ilmiö. **Joka kolmas rovaniemeläinen 65 vuotta täyttänyt käytti liikaa alkoholia vuonna 2023 ja ikäryhmän miehistä osuus on lähes puolet**. Positiivista kehitystä on tapahtunut työikäisten tupakoinnin vähennyttä.

Ikääntyneiden rovaniemeläisten koettu terveydentila on parantunut kymmenen vuoden tarkastelujaksolla. Naiset kokevat hieman miehiä useammin terveydentilansa joko keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi. Rovaniemeläisten ikääntyneiden kokemus terveydentilastaan on parempi kuin keskimäärin koko maassa. **Erityisesti 75 vuotta täyttäneiden koettu terveydentila on parantunut kymmenen vuoden seurantajaksolla merkittävästi** ja tässä ikäryhmässä miesten kohdalla muutos on huomattava. Vuonna 2013 80 % 75-vuotta täyttäneistä miehistä koki terveydentilansa joko keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi, kun vuonna 2023 vastaava osuus oli enää 44,6 %.

Yksinäisyyden kokemus on vähentynyt. 65 vuotta täyttäneistä rovaniemeläisistä joka kymmenes tuntee itsensä yksinäiseksi. Se on hieman vähemmän verrattuna työikäisiin (11,4 %). Yksinäisyyden kokemus kuitenkin lisääntyy 75 ikävuodesta eteenpäin, jolloin osuus on 12,7 %. Kaikissa näistä ikäryhmistä miesten yksinäisyys on hieman yleisempää kuin naisten. Kun vertaillaan onnelliseksi itsensä kokevien osuutta eri ikäryhmissä, **65-75-vuotiaat rovaniemeläiset ovat onnellisin ikäryhmä**. Heistä 54,9 % koki itsensä onnelliseksi, kun työikäisten vastaava osuus oli 50,4 %.

Rovaniemellä ollaan yleisesti keskimääräistä tyytyväisempiä oman asuinalueen olosuhteisiin. Kaikkein tyytyväisimpiä eri ikäryhmistä olivat 75 vuotta täyttäneet, joista lähes yhdeksän kymmenestä ilmoitti olevansa tyytyväinen asuinalueensa olosuhteisiin. Turvattomuuden kokemus on rovaniemeläisten keskuudessa melko harvinaista ja eri ikäryhmien välillä ei ole merkittäviä eroja.

Osana vuosittaisia hyvinvointi- ja turvallisuusraportteja on kerätty havaittuihin hyvinvointimuutoksiin liittyvää kokemuksellista tietoa asukkaita kohtaavilta ammattilaisilta ja vapaaehtoisilta. Havaintojen mukaan **koronapandemia vaikutti laajasti eri ikäryhmien hyvinvointiin**. Erityisesti nuorten ja ikäihmisten mielenterveys ja sosiaalinen hyvinvointi heikentyivät pandemian myötä. Yhteiskunnallisten muutosten seurauksena taloudelliset haasteet ja palveluiden saatavuuden ongelmat ovat yleistyneet. Ratkaisuna näihin haasteisiin nähtiin yhteistyö ja ennaltaehkäisevä työ.

Toimenpiteet

Kaupungin rooli ennalta ehkäisevässä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä toteutuu ennen kaikkea toimivien peruspalveluiden kautta. Lisäksi asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä edistetään päätöksenteossa ja esimerkiksi mahdollistamalla asukkaiden osallisuus kaupungin kehittämiseen.

Toiminnassa on huomioitu kattavasti eri ikä- ja väestöryhmien tarpeet. Asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kaupungissa ei loppunut sote-uudistukseen, sillä arkipäivän kohtaamiset tapahtuvat edelleen useimmiten muualla kuin sosiaali- ja terveystalouksissa.

Tiedonlähteet

Hyvinvointikertomuksen tietopohjana on käytetty niitä tilastoja ja indikaattoreita, jotka ovat olleet saatavilla valmistelun aikana vuoden 2024 lopussa. Tilastoja, jotka päivittyvät myöhemmin, hyödynnetään seuraavalla raportointikaudella. Keskeisimmät tiedonlähteen laajaan hyvinvointikertomukseen ovat olleet aikuisväestön ja ikääntyneiden hyvinvointia ja terveyttä kartoittaneen

Terve Suomi- tutkimuksen kuntakohtaiset tulokset, kunnittaiset kansallisen terveystiedon tiedot sekä Kouluterveyskyselyiden tuottama lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden tilaa kuvaava tieto.

Rovaniemen kaupunki on itse kerännyt hyvinvointitietoa muun muassa lapsiperhekyselyllä ja päihdetilannekyselyllä, jotka toteutettiin asukkaille vuonna 2023. Lisäksi osana vuosittaisia hyvinvointi- ja turvallisuusraportteja on kerätty havaittuihin hyvinvointimuutoksiin liittyvää kokemuksellista tietoa asukkaita kohtaavilta ammattilaisilta ja vapaaehtoisilta.

JOHDANTO

Mitä on hyvinvointi?

Hyvinvointi on ihmisen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, emotionaalista ja hengellistä hyvää oloa. Se syntyy ihmisen itsensä, hänen läheistensä, lähiympäristönsä ja palvelujärjestelmän toiminnan sekä yhteiskuntapolitiikan tuloksena.

Hyvinvoinnin osatekijöitä ovat terveyden ja toimintakyvyn lisäksi muun muassa elinolosuhteet ja elinympäristö, asuminen, toimeentulo, mielekäs tekeminen, ihmissuhteet, yhteisöllisyys, osallisuus ja turvallisuus. Hyvinvointi muodostuu erilaisista tekijöistä ihmisen elämänsä eri vaiheissa (Perttilä K ym.: 2004, THL).

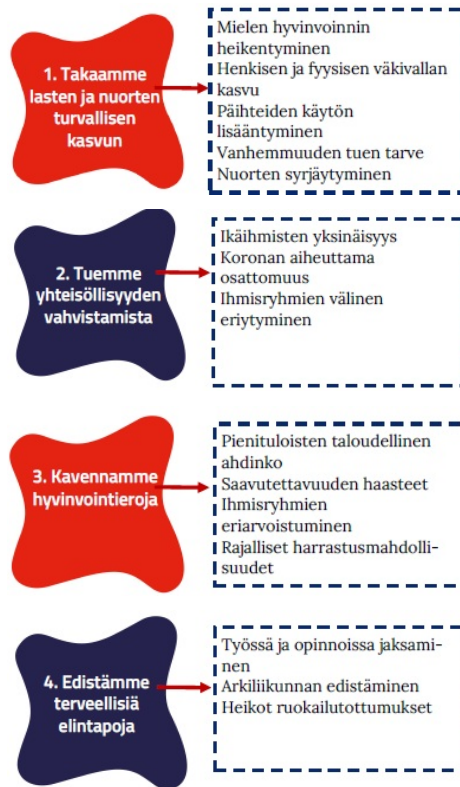
Hyvinvoinnin edistäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä

Kuntalain mukaan kunnan keskeisimpiä tehtäviä on edistää kuntalaistensa hyvinvointia ja hyvinvoinnin edistämisen tulee näkyä kunnan strategisessa suunnittelussa (Kuntalaki §1, §37). Lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä § 6 mukaan kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.

Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain. Lisäksi kunnassa on valmisteltava valtuustolle kerran valtuustokaudessa laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Tätä kaikkea voidaan kutsua hyvinvointikertomustyöksi ja se tukee kaupungin hyvinvointia, terveyttä ja arjen turvallisuutta edistävää strategiatyötä, toiminnan ja talouden suunnittelua sekä poliittista päätöksentekoa.

Rovaniemen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitelma ja seuranta

Rovaniemen kaupungin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma vuosille 2022-2025 on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 15.11.2021 (§ 136). Suunnitelmassa on määritelty hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi neljä painopistettä, jotka ovat yhteneviä Rovaniemen kaupunkistrategiassa asetettujen hyvinvointia edistävien tavoitteiden kanssa ja tukevat niiden toteuttamista. Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman painopisteet ja niiden puitteissa erityisesti seurattavat ilmiöt ovat seuraavat:

Tämä Rovaniemen kaupungin laaja hyvinvointikertomus on raportti väestön terveyden ja hyvinvoinnin tilasta ja siinä tapahtuneista muutoksista kuluneen valtuustokauden ajalta. Kertomuksessa tarkastellaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteisiin kytkeytyviä ja niitä kuvaavia indikaattoreita, kuvataan näiden painopisteiden edistämiseksi tehtyä toimintaa sekä havaintoja hyvinvoinnin muutoksista palvelutasolla. Raportin laadinnan kokonaiskoordinoinnista on vastannut sivistyksen ja hyvinvoinnin toimiala yhdessä Rovaniemen kaupungin monialaisen hyvinvointiryhmän kanssa. Raportointiin on osallistunut laaja joukko eri tahoja ja toimijoita kaupungin organisaatiosta kaikilta palvelualueilta, Lapin hyvinvointialueelta sekä järjestöverkostosta (kts. tarkemmin luku "Hyvinvointikertomuksen laadinta ja käsittely toimielimissä").

Kunnan rooli ennaltaehkäisevän hyvinvointityön toteuttajana vahvistui entisestään, kun sosiaali- ja terveystalvet siirtyivät vuoden 2023 alusta alkaen Lapin hyvinvointialueen (myöhemmin Lapha) järjestämisvastuulle. Yhteistyön merkitys korostui uudessa tilanteessa, sillä vaikuttava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ (myöhemmin hyte-työ) edellyttää resurssien suuntaamista tarkoituksenmukaisesti ja tietoon perustuen. Tähän kokonaisuuteen kuuluvat olennaisesti myös esimerkiksi järjestöt, seurakunta,

muut viranomaiset ja elinkeinoelämä. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (7 §) velvoittaa myös hyvinvointialueita hyvinvointikertomustyöhön, jonka kautta hyvinvoinnin ja terveyden tilaa sekä tehtyjä toimenpiteitä tarkastellaan sosiaali- ja terveyspalveluiden näkökulmasta. Tässä laajassa hyvinvointikertomuksessa tarkastelun painopiste onkin kaupungin nykyisten järjestämisvastuiden mukaisissa kokonaisuuksissa sekä kumppanuuksissa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa

Ympäristö ja liikenne

Varautuminen, yhdyskuntasuunnittelu, turvalliset kadut ja pyöräreitit, lähiluonto ja rakennusvalvonta, melun ja häiriöiden torjunta ja valvonta, vähittäismyynnin ja ravintoloiden vastuullisuuden tuki, puhdas vesi ja toimiva jätehuolto sekä ilmastonmuutokseen varautuminen ja sopeutuminen.

Sivistys, varhaiskasvatus ja koulut

Kirjastojen monipuoliset palvelut, liikunnan lisääminen, terveellinen joukkoruokailu, kiusaamisen ehkäisy, tukea tarvitsevien tunnistaminen ja ohjaaminen palveluihin.

Hyvinvointialue, järjestöt ja muut toimijat

Yhdyspintatyö, neuvottelut, toimintaedellytysten turvaaminen ja järjestämisestä sopiminen ja tilojen moninaiskäyttö.

12/2024

Yhteistyössä

Hyvinvointi- ja terveysvaikutusten tunnistaminen

Hyvinvointi ja terveys osaksi strategioita

Päätösten vaikutusten ennakoarviointi

Hyvinvointikertomustyö

Vastuuhenkilö(t) ja ryhmät

Yhdyspintatyö alueellisten toimijoiden kanssa

Elinvoima

Yritys-, työllisyys- ja elinkeinopalvelujen mahdollistaminen, työhyvinvoinnin ja työkyvyn edistäminen sekä kotouttaminen.

Liikunta, kulttuuri ja harrastaminen

Harrastusmahdollisuudet ja lähiliikuntapaikat kaikille, kohdenetut palvelut, museot, kansalaisopistot, koulujen ja päiväkotien saavutettavat ja turvalliset pihat.

Osallisuus

Asukkaiden osallistumisen mahdollisuudet, järjestötoiminnan tuki, tilojen moninaiskäyttö, vanhustammamais- ym. neuvostot ja asukasraadit.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

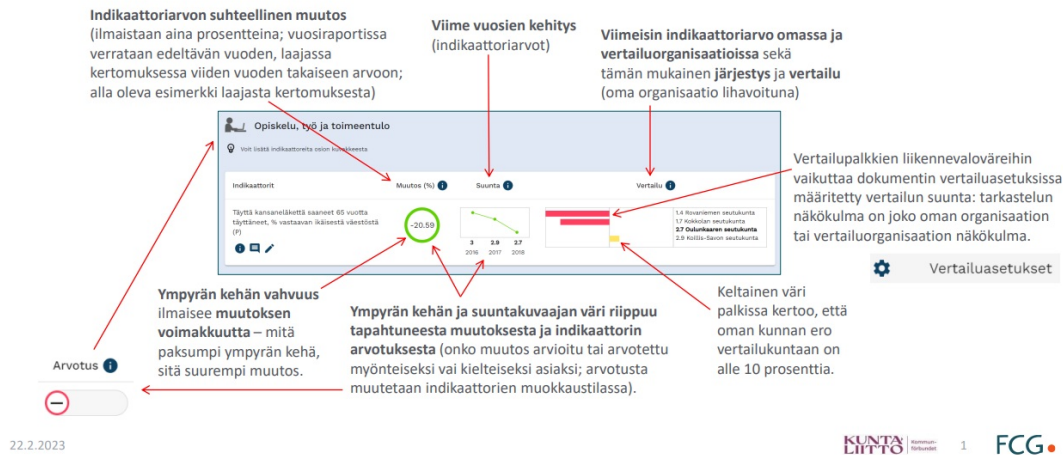
Infograafi: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa (THL 2025)

Pitkän aikavälin strategisessa suunnittelussa tarvitaan valtakunnallista, vertailukelpoista tietoa. Sen avulla voidaan tarkastella rovaniemeläisten hyvinvoinnin tilannetta suhteessa vastaavan kokosiin vertailukuntiin, Lapin alueeseen ja koko maan väestön tilanteeseen. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilaa tarkastelemme kansallisten indikaattorien ja toisaalta alueellisesti tuotetun tiedon pohjalta. Keskeiset tiedonlähteet ovat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtiosuuden lisäosan eli HYTE-kertoimen indikaattorit ja kuntien terveydenedistämistä kuvaavan TEA-viisarin vuosittainen kehitys. Vuosina 2021 ja 2023 toteutettiin myös Kouluterveyskysely, joka tuottaa laajasti tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja sen tuloksia tarkastellaan myös tässä hyvinvointikertomuksessa. Aikuisväestön terveydentilaa kuvaa Terve Suomi- kysely, jonka tulokset ovat tähän kertomukseen saatavilla vuosilta 2020 ja 2023.

Tilastolähteissä on käytetty viimeisimpiä käytettävissä olevia tilastoja. Useat kansalliset tilastot päivittyvät vuosittain kevään tai syksyn aikana. Jos yksittäisen tilaston osalta raportissa on käytetty vuoden 2022 tietoa, on synnä kyseisen tilaston päivittymisviive, joka voi olla jopa kaksi vuotta. Kertomuksen tekstiosioon on koottu olennaisin hyvinvointitieto. Yksityiskohtaiset tilastotiedot kaupungin asukkaiden hyvinvoinnista löytyvät sähköisen hyvinvointikertomuksen indikaattoripaketeista, jotka ovat tämän raportin lopussa liitteenä. Ne sisältävät kuntien vähimmäistietosisältösuosituksen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL) mukaisia indikaattoreita. Osa vähimmäistietosisällöstä on sisällytetty painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arvioinnin tekstiosioihin.

Indikaattoriosion tilastojen tarkastelussa lukijaa helpottaa seuraava ohje:

Indikaattoritiedon tulkinta

Tässä raportissa vertailussa tarkastellaan muiden kaupunkien, Lapin sekä koko maan tilannetta suhteessa Rovaniemen tulokseen. Rovaniemi siis sijoittuu vertailu-kohdassa jatkumon keskelle nollakohtaan ja ylä- ja alapuolelle piirtyvät muiden organisaatioiden vertailuarvot kertovat, arvottuvatko niiden tulokset paremmiksi vai huonommiksi kuin Rovaniemen tulos.

Hyvinvointikertomuksen hyödynnettävyys

Hyvinvointikertomus on laadittu tukemaan toiminnan suunnittelua niin strategisella kuin operatiivisellakin tasolla. Kertomusta voi lukea käsikirjamaisesti poimien sieltä kulloinkin valmisteltavana olevan asian kannalta olennaisinta tietopohjaa. Sitä voi hyödyntää muun muassa:

- strategiatyössä hyvinvoinnin edistämisen tietopohjana
- valtuustokausittaisen hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman tietopohjana
- päätöksenteon tukena
- toiminnan yhteensovittamisessa muiden hyvinvointia ja terveyttä edistävien tahojen kanssa (HYTE-neuvottelut)
- toiminnan ja talouden suunnittelun prosesseissa
- palveluiden kehittämisessä eri ikä- ja väestöryhmille
- hankkeiden valmistelussa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen organisointi Rovaniemen kaupungissa

Lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä § 6 mukaisesti kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä ja nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho. Valtuustokauden lopulla Rovaniemen kaupungin hallintosäännön mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutahot määriteltiin seuraavasti (HS 1.9.2023):

§ 24 Kaupunginjohtaja

Kaupunginjohtajan erityisenä tehtävänä on vastata:

- kaupungin elinvoiman ja kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisestä;
- kaupunkistrategian ja toteuttamisohjelmien täytäntöönpanon ohjauksesta.

§ 28 Kaupunginhallituksen tehtävät ja toimivalta

Kaupunginhallitus vastaa

- kaupungin elinvoiman ja asukkaiden hyvinvoinnin edistämisen strategisesta ohjauksesta kaupunkistrategian mukaisesti;
- hyvinvointikertomuksen valmistelusta sekä
- hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strategisten linjausten yhteensovittamisesta ja seurannasta koko kaupunkikonsernin osalta ja niiden raportoinnista kaupunginvaltuustolle.

§ 37 Hyvinvointilautakunnan tehtävät ja toimivalta

Hyvinvointilautakunta vastaa vapaa-ajan palveluiden järjestämisestä. Lautakunnan alaisuudessa toimii sivistys- ja hyvinvointipalvelujen toimiala. Lautakunta seuraa ja arvioi palvelujen vaikuttavuutta ja varaa asukkaille ja käyttäjille mahdollisuuden osallistua palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen.

Hyvinvointilautakunta vastaa:

- muista hyvinvointipalveluista ja vapaa-ajan palveluista, jotka on erikseen päätetty tai laissa säädetty kunnan järjestämisvastuulle sekä
- kotouttamisohjelmatyöstä ja toimii ehkäisevään päihdetyöhön liittyvissä asioissa vastaavana toimielimenä (1.9.2023 alkaen). 1.9.2023 asti ehkäisevän päihdetyön vastaavana toimielimenä toimi kaupunginhallitus ja se vastasi myös kotouttamisohjelmatyöstä.

§ 38 Sivistyslautakunnan tehtävät ja toimivalta

Sivistyslautakunta vastaa sivistyspalveluiden järjestämisestä. Lautakunnan alaisuudessa toimii sivistys- ja hyvinvointipalvelut – toimiala. Lautakunta johtaa ja kehittää sivistyspalveluiden tuottamista kaupunkistrategiassa ja toteuttamisohjelmissa asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lautakunta seuraa ja arvioi palvelujen vaikuttavuutta ja varaa asukkaille ja käyttäjille mahdollisuuden osallistua palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen.

Lautakunnan tehtäviin kuuluu

- vastata lapsiperheiden ja nuorten palveluiden toimialarajat ylittävästä kehittämisestä;
- osallistua alueellisiin ja valtakunnallisiin lapsi- ja perhepalveluiden ohjelmatyön toimeenpanoon.

§ 31 Lautakuntien yleiset tehtävät ja toimivalta

Lautakunta vastaa yhteistyöstä hyvinvointialueen kanssa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä ja tehtävän yksityiskohtaisemmasta organisoinnista lautakunnan tehtäväalueella.

Lisäksi Rovaniemen kaupungissa toimii kaupunginjohtajan viranhaltijapäätöksellä perustettu monitoimijainen hyvinvointiryhmä, jonka yleisenä tarkoituksena on yhteensovittaa ja kehittää palvelualueet sekä toimijat ylittävää yhteistä tiedonkeruuta, toimintatapoja ja osaamista kuntalaisten ennalta ehkäisevän hyvinvoinnin, terveyden ja arjen turvallisuuden edistämiseksi kaupungissa. Hyvinvointiryhmän kokoonpano päivitettiin vuoden 2023 aikana vastaamaan uutta organisaatorakennetta ja siihen kutsuttiin eri palvelualueita edustavat jäsenet myös Lapin hyvinvointialueelta.

Kaupunkistrategia, erillisohjelmat ja suunnitelmat

Kaupunginvaltuuston 23.5.2022 hyväksymässä Rovaniemen kaupunkistrategiassa määriteltiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet ja niille tarkemman tason alatavoitteet. Lautakuntakohtaiset hyvinvointitavoitteita tukevat strategiset toimenpiteet ja mittarit asetetaan ja niitä seurataan osana talouden vuosikelloa ja –asiakirjoja. Kaupunkistrategia on ylin toimintaa ohjaava suunnitelma.

Erillisohjelmissa ja suunnitelmissa on kuvattu ja kirjattu konkreettisia tekoja, mittareita ja vastuutahoja, joilla edistetään asukkaiden hyvinvointia tietyn kohderyhmän tai aihealueen kokonaisuudessa. Ohjelmat voivat edistää ja läpileikata useaa hyvinvointitavoitetta. Valtuustokauden aikana toimintaa ohjasivat seuraavat hyvinvointia ja terveyttä edistävät ohjelmat:

- Lasten Rovaniemi –lasten, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuoteen 2025
 - Rovaniemen kulttuuriohjelma 2021-2025
 - Hyvää elämää ikääntyneenä -ikäihmisten hyvinvointiohjelma
 - Kotouttamisohjelma 2023-2025
 - Ehkäisevän päihdetyön Rovaniemi 2025
 - Kävelyn ja pyöräilyn kehittämisohjelma
 - Liikuntapoliittinen ohjelma Rovaniemi liikkuu
 - Varhaiskasvatussuunnitelma, Esiopetussuunnitelma, Perusopetussuunnitelma ja koulutuspalveluiden toimintasuunnitelma 2020-2025.
-

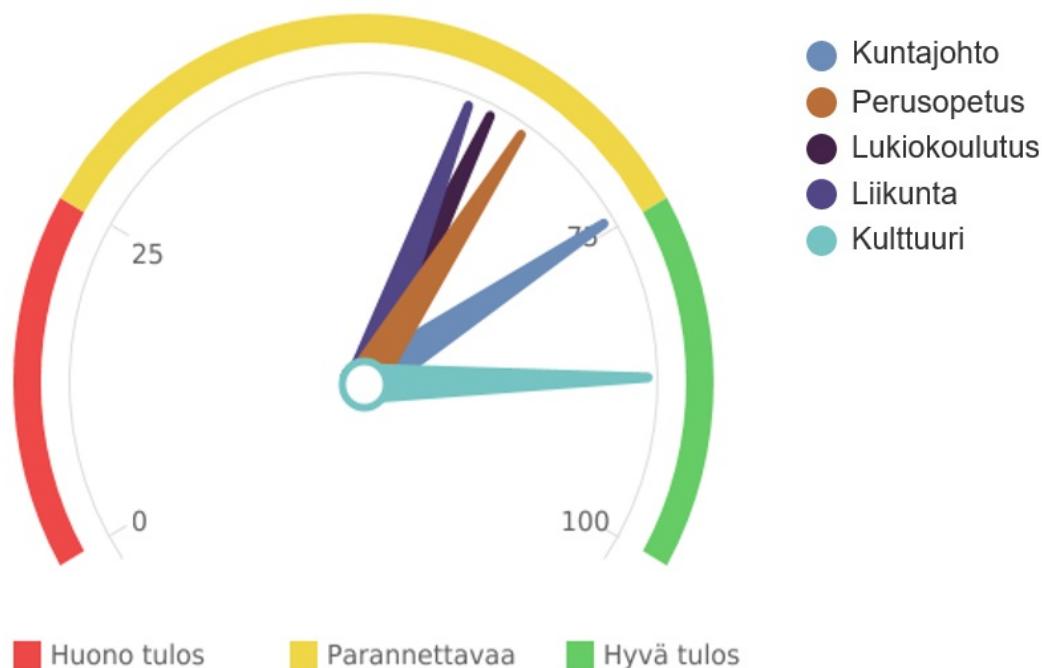
HYTE-kerroin ja TEAvisari: hyvinvointityön strategiset mittarit

TEAvisari mittaa kuntien terveyden edistämisen aktiivisuutta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää kyselyjen avulla tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA). Tiedonkeruilla selvitetään esimerkiksi toimenpiteitä, resursseja ja poikkihallinnollisia toimintakäytäntöjä. Kunnille tiedonkeruut antavat tietoa kunnan tilanteesta suhteessa koko maahan tai vastaaviin kuntiin. Tietoja käytetään kuntien hyvinvointijohtamisen välineenä.

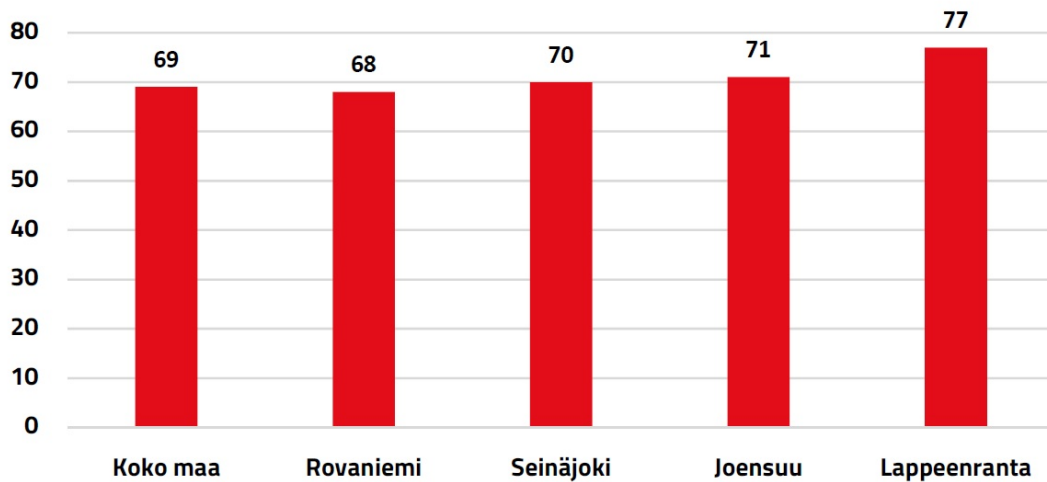
TEAvisarit näyttävät kaupungin terveyden edistämistyön suunnan. TEAvisareilla mitataan kuntajohdon, perusopetuksen, lukiokoulutuksen, liikunnan ja kulttuurin terveyden edistämisen aktiivisuutta. Erityisesti kuntajohdon ja vapaa-ajan palveluiden tulokset nostavat kaikkien sektorien keskiarvoa. Rovaniemen tulos asettuu koko maan keskiarvon tuntumaan.

Kaikki sektorit : Rovaniemi 2024

Rovaniemen TEAvisaripisteytys	2024	2023	2022	2021
Kaikki sektorit	68	68	68	63
Kuntajohto	..	74	..	81
Perusopetus	..	64	..	66
Lukiokoulutus	61	..
Liikunta	59	..	74	..
Kulttuuri	..	87	..	75

TEAvisari kaikki sektorit 2024

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin

Kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. HYTE-kerroin on kannustin, jonka tavoitteena on varmistaa, että kunnat toimivat aktiivisesti asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. HYTE-kerroin lasketaan viidentoista (15) prosessi-indikaattorin ja kuuden (6) tulosindikaattorin perusteella. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määrääjain, eivätkä ne tule olemaan aina samoja. HYTE-kerrointa voi käyttää hyvinvoinnin strategisena mittaristona.

HYTE-kerroin Rovaniemi 2021 - 2024				
	2021	2022	2023	2024
HYTE-kerroin euroa / asukas	17,8	20,5	18,8	17,6
HYTE-kerroin, 0 - 100	63	72	66	59
HYTE-kerroin, 1 000 euroa	1130,7	1315,6	1 202,00	1 185,40

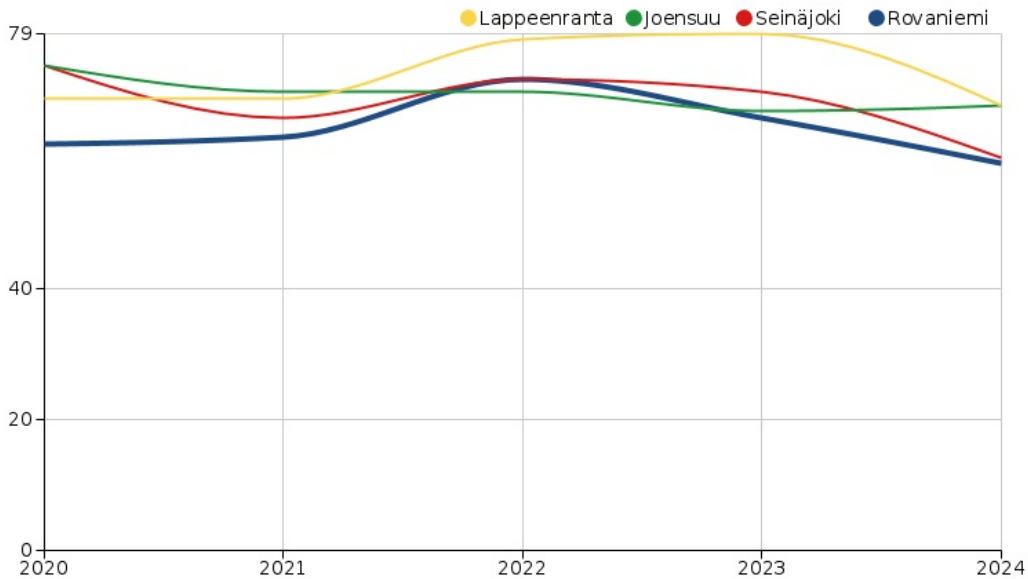
Selitteet:

HYTE-kerroin, €/asukas ilmaisee HYTE-kertoimen arvon muutettuna euroiksi asukasta kohden.

HYTE-kerroin, 0-100 ilmaisee kertoimen, joka on muodostettu tulos- ja prosessi-indikaattoreiden keskiarvoista, asteikolla 0-100.

HYTE-kerroin, 1000 euroa ilmaisee HYTE-kertoimen arvon tuhansina euroina.

HYTE-kertoimen kehitystrendi Rovaniemellä on hyvin saman tyyppinen kuin vertailukaupungeissa. Vuosittain tapahtuva vaihtelu kuvaa muun muassa valtakunnallisesta kehitystä, johon yksittäisten kuntien kehitystä verrataan. Olennaista on tunnistaa ne ilmiöt, joihin on mahdollista vaikuttaa kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä kehittämällä. Vuoden 2024 tuloksia tarkasteltaessa voidaan todeta, että **HYTE-kertoimen nostamiseksi tulisi ainakin varmistaa, että valtuustolle raportoidaan jatkossakin vuosittain väestön elintavoista, liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin ja peruskouluissa panostetaan pitkien liikuntavälituntien järjestämiseen.**

HYTE-kertoimen kehitys vuosina 2020-2024, Rovaniemi ja vertailukaupungit

HYTE-kertoimen indikaattorien kuvaama hyvinvointi

Prosessi-indikaattorit kuvaavat toimintaa ja mittaavat nykytilannetta vastaten kysymykseen ”minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on?”. Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja niiden tiedonlähteenä toimivat kuntien terveydenedistämisaktiivisuutta vuosittain seuraavat TEA-viisarikyselyt. Prosessi-indikaattorit liittyvät seuraaviin osa-alueisiin: kuntajohto (5 indikaattoria), liikunta (5 indikaattoria), peruskoulut (4 indikaattoria) ja kulttuuri (1 indikaattori). Prosessi-indikaattorit päivittyvät kahden vuoden välein, niin, että kuntajohdon ja kulttuurin osalta tieto kerätään parittomina vuosina ja liikunnan ja peruskoulujen osalta parillisina vuosina.

Vuosina 2021-2024 prosessi-indikaattorien keskiarvo on vaihdellut vuosittain jonkin verran sekä Rovaniemellä että valtakunnallisesti. Prosessi-indikaattorien viimeisimmässä vuoden **2024 keskiarvossa tapahtunut lasku selittyy kuntajohdon ja peruskoulun indikaattorien laskulla**. Vuoden 2022 kuntajohdon tiedonkeruussa ilmoitettiin, ettei väestön elintavoista raportoitu valtuustolle. Raportointi tapahtui tuolloin osana talousarvioprosessia, joten kyseessä on tiedonkeruun prosessiin liittyvä virhe eikä todellinen puute hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työssä. Peruskoulun osalta nähdään valtakunnallinen romahdus kouluuokailusuositukseen noudattamiseen liittyvässä pisteetyksessä ja kyseisen indikaattorin merkittävä lasku ei siis kuvaa erityisesti Rovaniemen tilannetta vaan kyseisen indikaattorin tulkintaa tiedonkerääjän taholta. **Rovaniemi menestyy useiden prosessi-indikaattorikokonaisuuksien osalta erinomaisesti saaden esimerkiksi kuntajohdon ja liikunnan osalta täydet pisteet 80 %:ssa kokonaisuuden indikaattoreista. Myös kulttuurin indikaattori on koko mittaushistorian ajan saanut täydet pisteet**, mikä on valtakunnallisesti hieman harvinaisempaa (koko maan keskiarvopisteitys 19, kun Rovaniemen pistemäärä on 100).

Prosessi-indikaattorit	2021	2022	2023	2024
Prosessi-indikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)	81	86	79	75
KUNTAJOHTO				
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	100	100	100	100
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	100	100	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija,	100	100	100	100

suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä				
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	0	0
PERUSKOULU				
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	48	48	2	2
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	52	52	33	33
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	100	100	100	100
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	83	83	97	97
LIIKUNTA				
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100	100
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	0	100	100	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	0	0	0	0
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	100	100
KULTTUURI				
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnyksiä	100	100	100	100

Tulosindikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä ja ne ovat indikaattoreita, joiden kehitykseen kunta pystyy omalla toiminnallaan vaikuttamaan. Tulosindikaattorien lähteenä ovat kouluterveyskysely (THL), tutkintorekisteri (Tilastokeskus), toimeentulokirekisteri (THL), eläketilastot (ETK), erikoissairaanhoidotilasto ja perusterveydenhuoltotilasto (THL). Tulosindikaattorit kuvaavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tuloksellisuutta väestötasolla. Tulosindikaattoreista lasketaan kahden viimeisimmän vuoden erotus kuvaamaan tapahtunutta muutosta ja skaalauksella kunnan saama pistemäärä suhteutetaan vielä Suomen muiden kuntien kehitykseen (skaalatut tulosindikaattorit).

Skaalatuissa indikaattoreissa tulokseen vaikuttavat oman kunnan väestössä tapahtuneen kehityksen lisäksi skaalaus Suomen muiden kuntien kehitykseen nähden. Skaalatun indikaattorin tulos voi siis jäädä heikoksi huolimatta omassa kunnassa tapahtuneesta positiivisesta kehityksestä, jos kansallisesti kunnat ovat kyenneet parantamaan kyseisen indikaattorin tulosta erittäin tuloksellisesti. Esimerkkejä tällaisista indikaattoreista vuoden 2024 osalta Rovaniemellä ovat toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat sekä työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, joiden suhteellinen osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on laskenut, mutta skaalattu indikaattori on laskenut. Samoin on kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitojaksojen osalta 65 vuotta täyttäneistä.

Tulosindikaattorit, skaalatut	2021	2022	2023	2024
Tulosindikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)	44	59	53	42
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-indikaattori	34	48	68	40
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi 8. ja 9. luokkalaiset, skaalattu HYTE-indikaattori	38	38	48	48
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, skaalattu HYTE-indikaattori	49	100	56	43
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-indikaattori	41	58	53	29
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-indikaattori	49	56	46	43
Ylipaino, skaalattu HYTE-indikaattori	55	55	47	47

Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

1 Takaamme lasten ja nuorten turvallisen kasvun

Lasten ja nuorten arkiympäristöjä ovat varhaiskasvatusyksiköt ja koulut. Vapaa-ajalla lapsia ja nuoria kohdataan erilaisissa vapaa-ajan ympäristöissä, joissa toimintaa järjestävät kaupungin lisäksi esimerkiksi järjestöt, urheiluseurat ja yksityiset toimijat. Lasten ja nuorten turvallisen kasvun takaamiseksi on tärkeää edistää perheiden hyvinvointia, sillä pohja turvalliselle kasvuille rakennetaan kodeissa ja läheisissä ihmissuhteissa.

Tukea tarvitaan usein erilaisissa nivelvaiheissa, kuten esimerkiksi siirryttäessä kouluasteelta toiselle, peruskoulusta jatko-opintoihin tai opinnoista työelämään. Nivelvaiheille tyypillistä on myös, että voidaan tarvitaan monitoimijaista yhteistyötä, joka ylittää sekä hallinnonalojen että organisaatioiden rajat.

Lapsiperheet Rovaniemellä lasten määrän mukaan									
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	muutos 2016-2023
1 alle 18-vuotias	2902	2802	2757	2725	2748	2737	2836	2897	-5
2 alle 18-vuotiasta	2348	2357	2378	2407	2441	2502	2497	2496	+148
3 alle 18-vuotiasta	925	927	916	889	889	909	880	891	-34
4+ alle 18-vuotiasta	371	387	386	370	368	353	331	309	-62
Yhteensä	6546	6473	6437	6391	6446	6501	6544	6593	+47

Rovaniemellä oli viimeisen saatavilla olevan tilastotiedon (Tilastokeskus 01/25) mukaan yhteensä 6593 perhettä, joissa oli alle 18-vuotiaita lapsia. Yleisimmin perheissä on yksi alaikäinen lapsi.

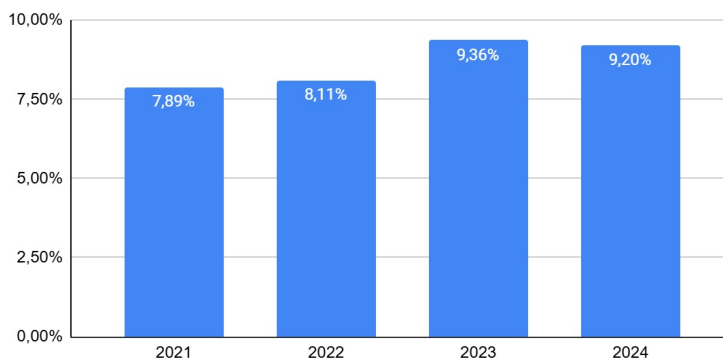
Varhaiskasvatuksen osallistumisaste 1-6 vuotiaiden ikäluokassa	
2021	88,20 %
2022	89,10 %
2023	89,40 %
2024	89,80 %

Varhaiskasvatuksen osallistumisaste (lähde: Rovaniemen kaupunki, 01/2025) ilmaisee varhaiskasvatukseen vuoden lopussa osallistuneiden kaikkien lasten osuuden prosentteina väestön 1 - 6-vuotiaista, sisältäen tiedot kunnallisista ja yksityisistä varhaiskasvatustoimijoista (päiväkodit ja perhepäivähoitajat).

Varhaiskasvatuksen maksuluokat ja perheet joulukuussa							
	2024			2023		2022	
	määrä	%		määrä	%	määrä	%
ei maksua	1429	50,2 %	ei maksua	1416	49,5 %	981	32,3 %
30-59 €	185	6,5 %	28-59 €	231	8,1 %	300	9,9 %
60-99 €	233	8,2 %	60-99 €	235	8,2 %	305	10,0 %
100-123 €	93	3,3 %	100-117 €	71	2,5 %	100	3,3 %
124	75	2,6 %	118 €	71	2,5 %	96	3,2 %
125-310 €	503	17,7 %	119-294 €	511	17,8 %	748	24,6 %
311- €	329	11,6 %	295- €	328	11,5 %	509	16,7 %
Perheitä yhteensä	2847			2863		3039	

Varhaiskasvatuksen maksuluokat-taulukon perheiden määrässä (lähde: Rovaniemen kaupunki, 01/2025) on mukana sekä kunnallinen että yksityinen varhaiskasvatus. Eri vuosia verrattaessa on huomioitava, että asiakasmaksuun tehdään joka toinen vuosi indeksitarkistus (viim. 2024). Lisäksi maksun tuloarvoja on korotettu lakimuutoksien (2018, 2021, 2023), jonka vuoksi perheiden asiakasmaksut ovat alentuneet ja yhä useammalla perheellä ei ole maksua lainkaan. Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista (1503/2016) määrittää asiakasmaksun tuloarajat, maksun määräytymisen perusteet sekä palvelusta perittävän korkeimman maksun. Rovaniemellä on käytössä tulosidonnainen palveluseteli, jonka omavastuuosuus määräytyy samoin perusteiden, kuin kunnallisen palvelun asiakasmaksu. Omavastuuosuuden lisäksi palveluntuottaja voi periä asiakkaalta lisämaksua.

Oppimiseen ja koulunkäyntiin voi tarvita tukea tilapäisesti tai pitempiaikaisesti. Tuen tarve voi vaihdella vähäisestä vahvempaan tai oppilas voi tarvita monenlaista tukea yhtä aikaa. Tuen tarve voidaan havaita jo varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa ja annettava tuki riippuu vaikeuksien laadusta ja laajuudesta. Oppilaan, jolle on tehty erityisen tuen päätös, opetus annetaan hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) mukaisesti (Opetushallitus 2024). Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja oppilaan tarvitsemasta muusta tuesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön (21.3.2024) mukaan peruskoulun oppilaista jo joka viidennellä on tehostetun tai erityisen tuen tarve ja tilastojen perusteella tuen tarpeet näyttävät kasvavan joka vuosi. Myös Rovaniemellä erityisen tuen oppilaiden osuus kaikista oppilaista on ollut viime vuodet kasvussa ollen vuonna 2024 9,20 %. Syyt osuuden kasvuun takana ovat moninaiset ja liittyvät osaltaan tuen tarpeiden parempaan tunnistamiseen, nykyajan korkeisiin oppimistavoitteisiin sekä oppilaiden ja perheiden aikaisempaa moninaisempiin taustoihin. Myös yhteiskunnallisilla muutoksilla on vaikutusta oppilaiden hyvinvointiin ja oppimiseen.

Kaavio: Erityistä tukea saavien oppilaiden osuus kaikista oppilaista Rovaniemellä 2021-2024

Lasten pienituloisuusaste kuvaa, kuinka suuri osa alueen alle 18-vuotiaista kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle. Kyse on mittarista, joka kuvaa väestön asemaa suhteellisella tulojakaumalla. Mikäli alle 18-vuotiaiden pienituloisuusaste on korkeampi kuin väestön yleinen pienituloisuusaste, lapsiperheiden suhteellinen tuloasema on keskimääräistä heikompi. Rovaniemellä näin ei ole, uusimman saatavissa olevan tilastovuoden 2022 **lasten pienituloisuusaste oli 10,7 kunnan yleisen pienituloisuusasteen ollessa 14,0.**

Lasten pienituloisuusaste

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet -indikaattori kertoo vuoden aikana pitkäaikaisesti eli vähintään 10 kuukautena toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuuden koko väestön lapsiperheistä. Lapsiperhe on perhe, jossa huoltajia on joko yksi tai kaksi ja ainakin yksi lapsista on alaikäinen (alle 18-vuotias). Lapsiköyhyys on merkittävä lastensuojelun ja huono-osaisuuden riskitekijä. Erot vertailukuntien välillä eivät ole suuria, mutta **Rovaniemellä osuus on vertailukunnista pienin ja alle puolet koko maan keskiarvosta.**

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä

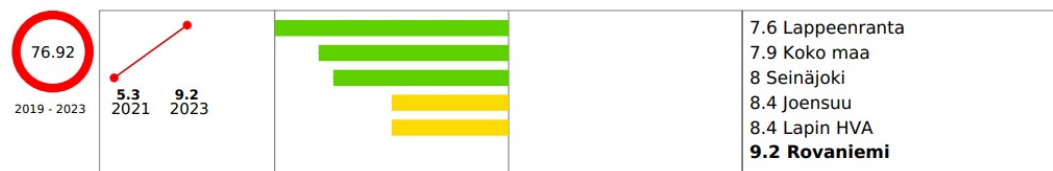
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä -indikaattori ilmaisee toimeentulotukea saavissa kotitalouksissa asuvien pitkäaikaisesti eli vuoden aikana vähintään 10 kuukautena toimeentulotukea saaneiden osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä kalenterivuoden aikana. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Aluevertailussa erot ovat pieniä, mutta **Rovaniemi on matalimmalla tasolla.**

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa - indikaattori ilmaisee koulukiusaamisen kohteeksi kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana joutuneiden peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa. Koulukiusaaminen on merkittävä riskitekijä mielenterveyden ongelmille ja siihen puuttuminen on yksi mahdollisuus ehkäistä mielenterveyden ongelmia. Indikaattori kuvaa yhdenvertaisuutta ja heijastelee sitä, miten kunta on onnistunut yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamisessa. **Rovaniemellä osuus kasvoi valtuustokauden aikana ollen hieman korkeampi kuin vertailualueilla.** 4. ja 5. luokan oppilaiden osalta osuus on lähes vastaava, 9,7 %.

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kiusaamisesta puhutaan Rovaniemellä paljon ja kiusaamisen vastaiseen työhön on kuluneen valtuustokauden aikana panostettu voimakkaasti. Myös nuoret itse ovat tietoisia siitä, että kiusaamista on paljon ja he osaavat myös tunnistaa kiusaamisen aiempaa paremmin ja sisältäen myös sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen. Tämä sinänsä positiivinen kehitys voi myös näkyä kyseisen indikaattorin tuloksen nousussa. Kiusaamiseen liittyvät selvittävät tilanteet liittyvät paljon siihen, että lapset ja nuoret tarvitsevat aikuisen tukea yhdessä olemiseen ja asioiden selvittämiseen. Lasten ja nuorten kohdalla on tärkeää muistaa, että sosiaalisia taitoja harjoitellaan yhteisöissä. Esimerkiksi kouluissa opettajilla tulisi olla aikaa olla oppilaiden kanssa ja edistää sosiaalisten ja tunnetaitojen oppimista. Ryhmytymisen merkitys on myös suuri ja sen tarve korostuu aina lukukauden alussa. Turvallisuuden tunne luokassa on tärkeä hyvinvointia edistävä tekijä.

Syrjäytymisriskissä olevat 18-24-vuotiaat -indikaattori ilmaisee ikäluokan syrjäytymisriskissä olevien nuorten ja nuorten aikuisten prosentuaalisen osuuden. Syrjäytymisriskissä ovat nuoret, jotka eivät opiskele, työskentele tai ole varusmies- tai siviilipalveluksessa. Tutkimusten mukaan NEET-nuoret (not in employment, education or training) voivat useilla hyvinvoinnin osa-alueilla keskimääräistä heikommin, heidän työllistymisensä on epävarmempaa ja he jäävät keskimääräistä useammin perusasteen koulutuksen varaan. Kaikki NEET-nuoret eivät kuitenkaan ole syrjäytyneitä tai syrjäytymisriskissä; joukossa on myös välivuoden pitäjiä, pääsykokeisiin lukijoita, perhevapailla olijoita ja niitä, jotka pitävät vapaata armeijan päättymisen ja opiskelun aloittamisen välillä. Seurantatutkimuksen mukaan kuitenkin etenkin pitkittyessään NEET-status yhdistyy monenlaisiin hyvinvointiongelmiin, kuten psyykenlääkkeiden tai toimeentulotuen käyttöön, rikostuomioon tai psykiatriseen hoitoon. Jo lyhykestoinen tilanne lisää selvästi näiden hyvinvointiongelmien riskiä, sitä enemmän, mitä nuoremista oli kysymys. (THL, Sotkanet.)

Rovaniemellä syrjäytymisriskissä olevien osuus on 13 % ollen maltillisen laskeva ja hieman matalampi, kuin koko maassa keskimäärin.

Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä

Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta -indikaattori ilmaisee 15 - 24-vuotiaiden työttömien osuuden prosentteina 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta. Nuorisotyötön on 15 - 24-vuotias työtön. Työllinen on henkilö, joka tutkimusajankohtana teki vähintään yhtenä päivänä työtä palkkaa tai voittoa saadakseen tai työskenteli avustavana perheenjäsenenä vähintään kolmanneksen alan normaalista työajasta tai oli työpaikastaan tilapäisesti poissa. Työvoiman määrä saadaan vasta noin kaksi vuotta tilastovuoden päättymisen jälkeen Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastosta. Prosenttiosuuden laskennassa käytetyt alkuperäiset luvut ovat vuosikeskiarvoja, jotka perustuvat ko. vuoden eri kuukausien tietoihin. **Nuorisotyöttömyys on Rovaniemellä ollut viime vuodet ennätysalhaisella tasolla.**

Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta

Lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin haasteet ovat huolestuttaneet ja indikaattoritiedon perusteella tilannetta tulee edelleen seurata tarkasti. Kouluterveyskyselyssä lasten ja nuorten kokemaa tyytyväisyyttä omaan elämäänsä on alle kansallisen keskiarvon.

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Kouluterveyskyselyssä rovaniemeläisistä 4.-5. luokkalaista 28,3 % kertoo kokeneensa viimeisen kahden viikon aikana mielialaan liittyviä ongelmia ja osuus on kasvanut valtuustokauden aikana.

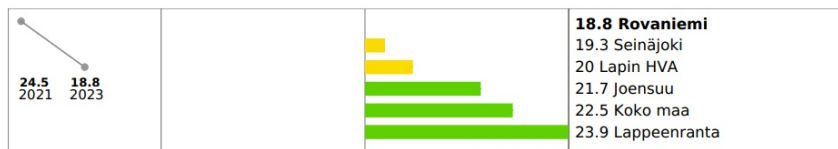
Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Myös nuorten kokemaa vahvaa positiivista mielenterveyttä on laskenut sekä peruskoululaisten että toisen asteen opiskelijoiden keskuudessa vuoden 2021 tuloksiin verrattuna. Tulokset haastavat kehittämään kotien ja koulun välistä yhteistyötä. **Terveyttä edistävät elintavat tukevat myös mielen hyvinvointia** ja lapset ja nuoret tarvitsevat aikuista mallintamaan resilienssiä

elämään kuuluvien vaikeiden tunteiden ja tilanteiden kohtaamisessa sekä tukemaan elämänhallintaa arkirutiinien kautta. Myös ystävien merkitys on suuri ja korostuu nuoruusiässä. Vuonna 2023 11,6 % rovaniemeläisistä yläkoululaisista kertoi, että heillä ei ole yhtään läheistä ystävää. Näin mitattu yksinäisyyden kokemus on lisääntynyt valtakunnallisestikin.

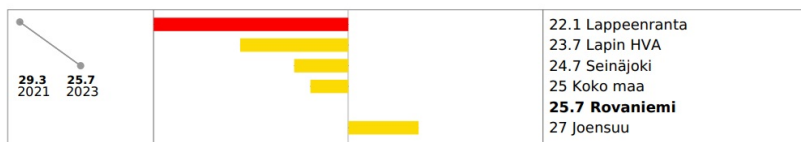
Kokenut vahvaa positiivista mielensterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % 8. ja 9. luokan oppilasta (2017-)

Kokenut vahvaa positiivista mielensterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Kokenut vahvaa positiivista mielensterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Toisaalta erityisesti lukiolaisten osalta kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus on vähentynyt merkittävästi.

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Keväällä 2023 toteutettiin laaja lapsiperhekysely lasten ja nuorten vanhemmille perheiden koetun hyvinvoinnin kartoittamiseksi. Kyselyn toteuttamiseen osallistuivat Rovaniemen kaupunki, Lapin hyvinvointialue, järjestöt, Rovaniemen seurakunta ja kehittäjäasiakkaat. Kyselyyn vastasi 920 huoltajaa. Lapsiperhekyselyn mukaan perheissä voidaan pääsääntöisesti hyvin, mutta 10-12 % perheistä vastasi voivansa huonosti tai osittain huonosti. Perheiden hyvinvointiin vaikuttaa vahvasti arjen sujuminen. Lasten ja vanhempien väliset suhteet ovat kyselyn mukaan hyvät ja lapset voivat vanhempien näkökulmasta hyvin. Perheiden arjessa haasteena on vanhempien jaksaminen, tukiverkon puute, arjen kiireisyys, työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen, taloushuolet sekä vanhempien parisuhdeajan ja liikunnan puute. Perheet kaipaavat myös enemmän koottua tietoa siitä, mitä toimintaa ja palveluja on tarjolla. Lapsiperhekyselyn tulokset ovat hyvin linjassa valtakunnallisesti saatavilla olevan indikaattoritiedon kanssa.

Keskeisimpinä tuloksina tiedontuotannossa löydettiin sekä asukkaiden että ammattilaisten näkemyksissä muutamia yhteisiä, toistuvia teemoja:

Perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi tarvitaan verkostomaista työtä, jossa keskiössä ja aktiivisena toimijana on yksilö.

Ennaltaehkäisevän työn perustana ovat vahvasti kohtaamiset lasten, nuorten ja perheiden arkiympäristöissä.

Palvelujen ja toiminnan sekä niitä tarvitsevien kohtaamista tulee edelleen kehittää eli monitoimijainen yhteistyön edellyttää koordinaatiota, tiedon koostamista ja viestintää.

Digitaaliset palvelut tulee hyödyntää mahdollisuutena.

Havaitut hyvinvointimuutokset

Osana vuosittaisia hyvinvointi- ja turvallisuusraportteja on kerätty havaittuihin hyvinvointimuutoksiin liittyvää kokemuksellista tietoa asukkaita kohtaavilta ammattilaisilta ja vapaaehtoisilta.

Nuorten hyvinvointi:

- Mielenterveys ja elämänhallinta: nuorten mielenterveys ja yleinen hyvinvointi ovat heikentyneet. Tarvitaan enemmän yksilötukea ja keskusteluapua.
- Sosiaalinen media: paineet sosiaalisessa mediassa näkyvät seksuaalisena häirintänä, ulkonäköpaineina ja kiusaamisena.
- Opiskelupaineet: lukio-opiskelijat kokevat suuria paineita, keskittymiskyky on heikentynyt ja opiskelijoiden välillä on suuria eroja itseohjautuvuudessa.
- Ammattiopiskelijat: puutteelliset oppimis- ja opiskelutaidot voivat johtaa motivaation laskuun ja poissaolojen lisääntymiseen.

Perheiden hyvinvointi

- Taloudelliset vaikeudet: perheissä on havaittu uupumusta, yksinäisyyttä ja taloudellisia vaikeuksia.
- Koronan vaikutukset: korona syvensi perheiden ahdinkoa ja vaikeutti avun saantia.

Valtuustokaudella toteutetut toimenpiteet

Rovaniemen kaupunki toteutti vuosina 2021-2024 laajasti toimenpiteitä taatakseen lasten ja nuorten turvallisen kasvun. Toiminta perustui monialaiseen yhteistyöhön ja työssä hyödynnettiin kehittämishankkeita, jotka kattavat varhaiskasvatuksen, koulutuksen, työllisyyspalvelut sekä vapaa-ajan palvelut. Vuosina 2021-2022 Rovaniemen kaupunki järjesti myös sosiaali- ja terveystalut asukkaalleen.

- UNICEFin lapsiystävällinen kunta -sitoumuksen (2021) myötä Rovaniemi keskittyi erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksien edistämiseen.
- Hyvinvoinnin teemavuosina 2022-2023 lasten ja nuorten mielen hyvinvointi oli keskiössä:
 - Kaupunki toteutti osallistuvan budjetoinnin, jonka avulla rakennettiin frisbeegolfrata Mäntyvaaraan ja ulkokuntosali Korkalovaaraan.
 - Järjestettiin Hyvän mielen kunta-hankkeen kautta mielen hyvinvointia tukevia koulutuksia kaikille kunnassa toimiville tahoille.
 - Kouluvälmentäjätoimintaa laajennettiin ja kouluruokailua kehitettiin lasten kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta.

Varhaiskasvatus tukee perheitä monipuolisesti

- Henkilöstön tietoisuutta inklusiivisesta varhaiskasvatuksesta ja monimuotoistuneista tuen tarpeista lisättiin koulutuksilla ja uusilla materiaaleilla.
- Tunnetaitoja, kehotunnekasvatusta ja keskittymisen harjoittelua varten otettiin käyttöön uusia toimintamalleja.
- Kiusaamisen ja toista loukkaavan käyttäytymisen ehkäisyyn otettiin käyttöön Väestöliiton Pisarapuuttumisen-malli, joka on käytössä kaikissa päiväkotiryhmissä.
- Henkilöstön osaamista kohdata haastavasti käyttäytyvät lapset lisättiin mm. koulutusten, toimintaohjeiden, toimintatapojen ja monialaisen yhteistyön kehittämisen kautta.
- Varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen tehtiin ja otettiin käyttöön digitaalisen osaamisen portaat, joiden kautta luodaan pohja lasten yhdenvertaiselle digitaaliselle osaamiselle.
- Neuvoloiden ja varhaiskasvatuksen yhteistyölle on luotu pysyväisluontoinen yhteistyörakenne. Neuvoloiden ja varhaiskasvatuksen yhteistyössä pilotoitiin ensisynnyttäjäperheiden ennaltaehkäisevää tukea vuosina 2022-2023, joka sai positiivista palautetta. Neuvoloiden ja varhaiskasvatuksen yhteistyön ylläpitämiseksi ja edistämiseksi perustettiin yhteinen työryhmä Vakkanen, joka kokoontuu säännöllisesti noin 2 kertaa vuodessa. Vakkaseen kuuluu neuvolan terveydenhoitajat ja varhaiskasvatussyksiköiden johtajat.
- Varhaiskasvatuksen ja perhesosiaalityön yhteistyölle alettiin luoda vuonna 2024 pysyväisluontoista rakennetta. Varhaiskasvatussyksiköiden johtajat sekä perhesosiaalityön henkilöstö tapasivat 2024 lokakuussa, jolloin kartoitettiin yhteisiä onnistumisia sekä kehittämistarpeita. Tapaamisella nimettiin pienempi työryhmä yhteistyön edistämiseksi sekä yhteisten laajempien tapaamisten suunnittelemiseksi. Varhaiskasvatus toimii työryhmän koollekutsujana. Lisäksi varhaiskasvatuksen ja perhesosiaalityön yhteistyötä ja tietoisuutta toistemme työstä perheiden kanssa edistettiin järjestämällä sosiaalityöntekijöiden vierailu varhaiskasvatussyksikön yhteisessä palaverissa. Vierailut jatkuvat vuoden 2025 aikana ja tavoitteena on vierailun toteuttaminen kaikissa kaupungin päiväkodeissa.

Koulu lasten ja nuorten kasvun ja oppimisen tukena

- Kaikissa kouluissa otettiin käyttöön kiusaamisen vastainen toimintamalli, jossa koulun oppilashuoltoryhmät, sosiaali- ja terveystyöntekijät sekä poliisi tekevät tiivistä yhteistyötä. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen puuttumiseen on hankittu kaikille peruskouluille ja lukioille Someturva -palvelu, missä asiantuntijat auttavat some-kiusaamiseen liittyvissä asioissa ympäri vuorokauden ja myös koulujen loma-aikoina.
- Kaikissa kouluissa on otettu käyttöön yhteinen puuttumisen malli, mikä täydentää koulujen omia työrahasuunnitelmia. Käytännössä tämä tarkoittaa toiminpideohjeistusta tilanteisiin, joissa koulun omat keinot loppuvat. Puuttumisen mallissa kuvataan monialainen yhteistyö, jossa on mukana Lapin hyvinvointialue, Poliisi ja Ankkuri-toiminta.
- Poissaolojen hallintaan kehitettiin varhainen puuttumismalli, joka tiivistää yhteistyötä huoltajien kanssa ja ohjaa oppilaat tarvittaessa oppilashuollon palveluihin.
- Henkilöstön koulutuksella vahvistettiin opettajien ja ohjaajien kykyä tukea oppilaiden mielenterveyttä. Mieli ry:n "Hyvää mieltä yhdessä" -koulutus kattoi sekä alakoulut, yläkoulut että lukiot. Kouluilla on lisäksi edelleen käytössään hyvinvoinnin vuosikello.
- Peruskouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa vastattiin opiskelijoiden mielenterveyden ja yksinäisyyden haasteisiin esimerkiksi terveydenhoitajien, psykiatristen sairaanhoitajien, kuraattorien, psykologien ja ryhmäohjaajien tuella.
- Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen käynnistettiin lakimuutoksen oppivelvollisuuden laajenemisesta jälkeen toimenpiteet ja kaupunkiin palkattiin oppivelvollisuuskoordinaattori. Perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheeseen perustettiin Tutkintoon valmistavan (TUVA) -opetuksen ryhmien yhteistyössä muiden Rova-alueen toimijoiden kanssa (REDU, Rovala ja Luovi).

Nuorisopalvelut tarjoavat monipuolista kasvun tukea ja yhteistyöosaamista

- Koulunuorisotyöntekijät tukivat nuorten kouluarkeen kiinnittymistä tarjoamalla yksilöohjausta, ryhmäytymistä ja välituntitoimintaa.
- Etsivää nuorisotyötä toteutettiin yksilö- ja työparityöskentelyn, pienryhmätoiminnan, verkostoyhteistyön sekä jalkautumisen kautta. Kohderyhmänä olivat pääasiassa koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret, mutta myös sairauslomalla tai keskeytyksellä opinnoista olevat nuoret.

- Nuorten työpajatoiminta Kulttuuriverstas käynnistyi vuonna 2021 ja se tarjoaa työpajatoimintaa 15-28-vuotiaille nuorille. Vuoden 2022 lopussa toiminta opinnollistettiin. Työpajatoiminta toteutetaan ryhmävalmennuksena, jonka tavoitteena on parantaa nuorten valmiuksia hakeutua opiskelemaan, suunnata työmarkkinoille tai suorittaa osa koulutuksesta

työpajaympäristössä.

- Jalkautuva työ aloitettiin vuonna 2021. Nuoria kohdataan nuorten ympäristöissä kuten kauppakeskuksissa, keskustan alueella ja koulujen läheisyydessä. Työtä tehtiin yhdessä kauppakeskusnuorisotila Popparin, erityisnuorisotyön ja etsivien nuorisotyöntekijöiden kanssa perjantai-iltaisain ja isompien tapahtumien yhteydessä.
- Kohdennettu nuorisotyö sai uuden tilan, kun Nuorten talo Rokkaan avattiin joulukuussa 2023. Nuorten talo Rokkaan keskitetään nuorisolle suunnattuja nuorten tukipalveluja.
- Nuorten kulttuurikeskuksessa Monitoritalo Mondella on järjestetty monipuolista ryhmä-, harraste-, kurssi- ja koulutustoimintaa nuorille. Lisäksi Mondella järjestettiin monipuolisia tapahtumia lapsille, nuorille ja perheille, esim. teematapahtumia ja live-keikkoja. Monde tarjoaa tiloja myös nuorten omaehtoisille toiminnoille.
- Oppivelvollisuus astui voimaan vuonna 2021, ja sen myötä nuorisopalvelut ottivat vastuun asuinkuntaan ohjautuneiden ilman opiskelupaikkaa olevien nuorten ohjaamisesta oppivelvollisuuspalveluiden kautta. Työtä toteutetaan oppivelvollisuuslain mukaisesti sekä ennakoivasti tukemalla nuorten oppivelvollisuuden sujumista erilaisin keinoin. Näihin keinoihin kuuluvat muun muassa oppilaitosten tukeminen yksittäisten haastavien nuorten tilanteiden ratkaisemisessa sekä peruskoululaisille ja toisen asteen opiskelijoille suunnatuilla infoilla.

- Vuonna 2020 aloitettu K-0- hanketyö kiusaamisen puuttumiseksi 0- 9 luokkalaisten parissa vakinaistettiin kiusaamisen vastaiseksi työksi tammikuussa 2022. Työssä selvitetään kiusaamistapauksia, jotka ovat pitkään jatkuneita tai monisyisiä sekä ristiriitoja ja konflikteja, joita ei ole saatu päiväkodin tai koulun omin keinoin selvitettyä.

Kulttuuripalvelut edistävät lasten ja nuorten mielen hyvinvointia

- Rovaniemen kaupungin kulttuuripalvelut (Rovaniemen kaupungin kulttuuritoimisto, Rovaniemen kaupunginkirjasto, Lapin maakuntamuseo ja Rovaniemen taidemuseo sekä Lapin kamariorkesteri) toteuttivat vuosina 2021-2024 laajasti erilaisia toimenpiteitä, joilla tuettiin lasten ja nuorten turvallista kasvua. Toiminnalla edistettiin erityisesti lasten ja nuorten mielen hyvinvointia. Toimenpiteet perustuivat monialaiseen yhteistyöhön kaupungin sisällä sekä yhteiseen tekemisen eri sidosryhmien kanssa. Perustoiminnan ohella toteutettiin useita lasten ja nuorten turvallista kasvua tukevia projekteja sekä hankkeita.
- Järjestettiin taide- ja kulttuuritoimintaa lapsille ja lapsiperheille muun muassa kaupungin kulttuuritiloissa, kylätaloilla, kirjastoissa sekä päiväkodeissa ja osana koulujen perusopetusta.
- Taidetestaajat tarjosi kaikille kahdeksaluokkalaisille kaksi taide-elämystä jokaisen lukuvuoden aikana
- Kirjasto tuki lukemisharrastusta ja innosti lukemisen pariin hanketoiminnalla ja olemalla mukana Harrastamisen Suomen malli-toiminnassa.
- "Lukulahja lapselle"-kirjakassi: vauvaperheiden neuvolakäynnillä Lapin hyvinvointialue jakaa rovaniemeläisille perheille kirjakassin, jonka tarjoaa Suomen Kulttuurirahasto. Lukulahja lapselle kutsuu perheitä asioimaan kirjastossa ja vaalimaan lukutaitoa ja vuorovaikutusta lapsen kanssa lukemisen välityksellä.

Perhekeskus kehittää monitoimijaista yhteistyötä

Perhekeskuskehittäminen aloitettiin osana Tulevaisuuden sote-keskus -hanketta lokakuussa 2022. Perhekeskus yhdistää kaupungin, hyvinvointialueen, järjestöjen, seurakunnan ja Kelan palvelut tarjoten kokonaisvaltaista tukea lapsille, nuorille ja perheille. Perhekeskuksen palvelukokonaisuus on verkosto, sähköinen perhekeskus sekä Perhepalvelukeskus.

- Yhden luukun palveluneuvonta ja -ohjaus käynnistettiin, jotta perheet saavat yhdestä paikasta neuvoja ja tukea arjen haasteisiin. Pyydä apua -nappi otettiin käyttöön, jotta perheet voivat helposti hakea tukea sähköisen yhteydenottokanavan

kautta.

- Sähköinen perhekeskus eli Rovaniemen kaupungin lapsiperheille suunnattu nettisivu julkaistiin. Sieltä löytyy ikäryhmittäin ja teemoittain koottuja palveluja ja materiaaleja. Rovaniemen perhekeskus julkaisi myös sähköisen Perhekeskuskäsikirjan, joka toimii perhedytysmateriaalina ammattilaisille.
- Kohtaamispaikkaverkosto tarjosi matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja alle kouluikäisten lasten perheille.
- Walk in Talk tarjosi nuorille ajanvarauksetonta matalan kynnyksen keskusteluapua.
- Neuvokas perhe -koulutukseen osallistui monitoimijaisesti ammattilaisia ja perustettiin työryhmä samansuuntaisen elintapaohjauksen juurruttamiseksi.
- Perheiden tori -tapahtumissa tuotiin palveluja ja toimintoja tutuksi lapsiperheille.
- Lapsiperheille palveluita kotiin tuovat tahot koottiin esitteeksi. Lasten, nuorten ja perheiden vertaistukiryhmistä laadittiin kooste ja näistä viestittiin.
- Perhevalmennus tuki ensimmäistä lasta odottavia perheitä synnytykseen ja vanhemmuuteen valmistautumisessa.
- Lapin hyvinvointialueella kehitettiin erilaisia digipalveluita lasten, nuorten ja perheiden käyttöön, kuten esimerkiksi tarinakuuntamisen videot nuorille, nuorille aikuisille ja lapsiperheiden vanhemmille.
- Ilmiönä neuropsykiatriset häiriöt huomioitiin monitoimijaisessa työskentelyssä. VASA2 eli Vahva sote Lapin hyvinvointialueelle-hankkeessa kehitettiin neuropsykiatrista palvelupolkua ja Erityislasten Omaiset ELO ry:n ja Napapiirin Omaishoitajat ry:n Neppari-hankkeessa vahvistettiin neopsykerheiden voimavaroja ja toimijuutta elämän muutosvaiheissa yksilöllisen ja ryhmämuotoisen tuen sekä kehittäjäryhmätoiminnan avulla. Neppari-hankkeen kohderyhmänä ovat Rovaniemellä ja Kemijärvellä asuvat omaishoidontuen ulkopuolella olevat perheet, joissa on kotona asuva 7-20-vuotias neapsylapsi tai -nuori.
- Rovaniemen kaupungilla on toiminut oma perhekeskuskoordinaattori. Lisäksi perhekeskustoimintaa vakiinnutetaan Lapin hyvinvointialueen toimintana (perhekeskustoiminnan vakiinnuttaminen Lapin hyvinvointialueella- projekti 2024-2025). Projektissa luodaan ja vahvistetaan perhekeskuksen johtamisen ja koordinaation rakenteita paikallisesti, alueellisesti ja koko Lapin alueella.
- Hyvinvointialueen ja Rovaniemen kaupungin perhekeskuskoordinaattorit ovat tehneet tiivistä yhteistyötä ja yhteiskehittäneet verkostojen toimintaa perhekeskuksen toimintaa edistävien rakenteiden tukemana.

Järjestöt ja kolmas sektori osana perhekeskusta

- Useat järjestöt tarjoavat monenlaista toimintaa kuten leirejä, vertaistukea ja pienryhmätoimintaa eri elämäntilanteissa oleville lapsille ja perheille.
- Rovaniemen seurakunnan Pikkuapu tukee alle kouluikäisten lasten perheitä arkisissa haasteissa.
- Erityistä huomiota kiinnitettiin lasten ja nuorten mielenterveyden, tunnetaitojen ja kaverisuhteiden tukemiseen.

Työllisyyspalvelut tuo nuoria ja elinkeinoelämää yhteen

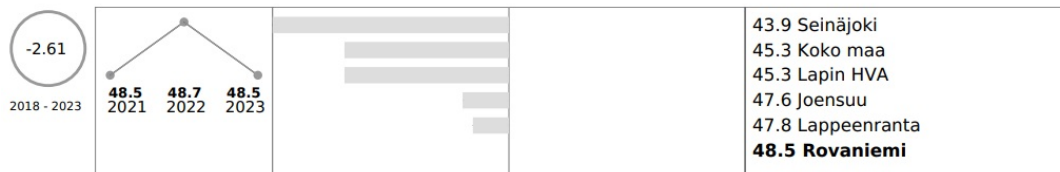
- Ohjaamo Rovaniemi tarjosi nuorille yksilöllistä ohjausta koulutukseen ja työelämään siirtymisessä. Erityistä tukea saivat nuoret, joilla oli haasteita mielenterveyden, elämäntilanteen tai opiskeluvaikeuksien kanssa. Ohjaamojen kannustinmalli -avustuksella saatiin lisäresurssia Ohjaamon ja oppilaitoksen väliseen yhteistyöhön ja sujuviin asiakassiirtoihin.
 - Kesätyösetelit ja kaupungin tarjoamat kesätyöpaikat tukivat nuorten työllistymistä.
 - Vaikeasti työllistyvät nuoret ohjattiin monialaisten palvelujen piiriin, kuten kuntouttavaan työtoimintaan ja sosiaalipalveluihin.
 - Onni-työntekijä auttoi nuoria psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin haasteissa hyväksymis- ja omistautumisterapian menetelmillä.
 - 4H-yhdistyksen kanssa tehty yhteistyö edisti nuorten yrittäjyystaitoja ja työllistymistä. Nuorten Ystävät Ry ja Rovalan settlementin Moninet ovat osittain elinvoimapaalveluiden avustamana tarjonneet tietoa ja ohjausta heikossa työmarkkina- asemassa oleville nuorille ja aikuisille.
-

2 Tuemme yhteisöllisyyden vahvistamista

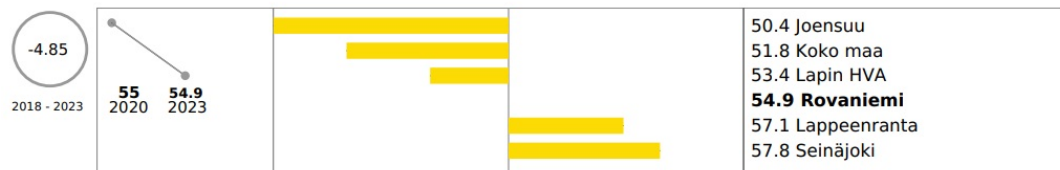
Rovaniemellä oli vuonna 2023 yhteensä 15 008 vanhuuseläkettä saavaa henkilöä, joista naisia 8220 ja miehiä 6788 (Eläketurvakeskus 01/2025). Vanhuuseläkettä saavien määrä kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna 166 henkilöllä. Yksinasuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä oli Rovaniemellä 48,5 % viimeisimmän saatavissa olevan tiedon mukaan. Osuus on vertailualueista korkein.

Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä

Kun vertaillaan onnelliseksi itsensä kokevien osuutta eri ikäryhmissä, ovat 65-75-vuotiaat rovaniemeläiset onnellisimpia. Heistä 54,9 % koko itsensä onnelliseksi, kun työikäisten vastaava osuus oli 50,4 % ja 75 vuotta täyttäneiden 50,6 %.

Onnelliseksi itsensä kokeneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

65 vuotta täyttäneistä rovaniemeläisistä joka kymmenes tuntee itsensä yksinäiseksi. Se on hieman vähemmän verrattuna työikäisiin (11,4 %). Yksinäisyyden kokemus kuitenkin lisääntyy 75 ikävuodesta eteenpäin, jolloin osuus on 12,7 %. Kaikissa näistä ikäryhmistä miesten yksinäisyys on hieman yleisempää kuin naisten.

Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

Apua riittämättömästi saavien osuus väestöstä (%), 75 vuotta täyttäneet

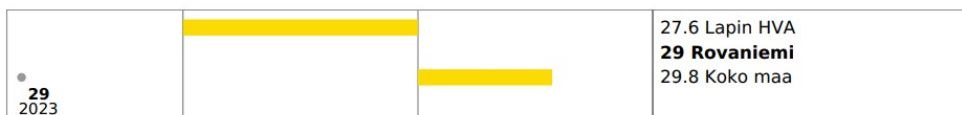

Apua riittämättömästi saavien osuus väestöstä -indikaattori ilmaisee prosenttiosuuden 75 vuotta täyttäneistä, jotka saavat arkipäivän askareissa apua riittämättömästi tai eivät ollenkaan. Indikaattori mittaa tyydyttymätöntä avuntarvetta. Toimintakyvyn heikkeneminen aiheuttaa avun tarvetta ja siten riippuvuutta muista ihmisistä. Sosiaalinen piiri kapenee, ellei ilman muiden apua pääse osallistumaan itselleen tärkeisiin asioihin. Se johtaa helposti yksinäisyyden lisääntymiseen ja elämänlaadun huonontumiseen. Toimintakyvyn heikkenemisestä johtuva avun tarve merkitsee kalliita yhteiskunnan tuottamia palveluita tai omaisten merkittävää osallistumista hoivaan. Kun iäkkään henkilön toimintakyky jo heikentynyt siinä määrin, että apua arjessa tarvitaan, on pidettävä huoli siitä, että hän saa tarvitsemansa avun ja palvelut. Ne voivat olla terveys- ja kuntoutuspalvelujen lisäksi mm. koti- ja asumispalveluita, omaishoidon palveluita tai erilaisiin etuuksiin liittyviä asioita. Kunnilla, yhteistyössä järjestöjen kanssa, tulee olla tarjolla myös toimintaa yksinäisyyden ehkäisemiseksi ja sosiaalisen vireyden ylläpitämiseksi.

Rovaniemellä 86,5 % väestöstä asuu enintään kilometrin päässä säännöllisen joukkoliikenteen pysäkitä (Elinympäristön tietokeskus Liiteri 2021, haettu 17.12.2024). Ikääntyneistä rovaniemeläisistä 55,9 % asuu enintään 500 metrin päässä päivittäistavarakaupasta linnuntietä mitattuna (Tilastokeskus 2023, haettu 17.12.24).

Kulttuuripalveluiden säännöllinen käyttö lisää osallisuuden kokemuksia sekä fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia, ja lisäksi vähentää sairastumisriskiä. Osattomuuden kokemuksella on suora yhteys yksinäisyyteen, syrjäytymiseen ja niistä aiheutuviin mielenterveyden ja turvallisuuden haasteisiin. Säännölliset kulttuurielämykset tuovat lisää terveitä elinvuosia ja tukevat elämän käännekohdissa. Kulttuuriin osallistumista suositellaan kaikille. Kulttuuripalveluiden runsas käyttö on yhteydessä parempaan hyvinvointiin, osallisuuteen ja terveyteen. **Kulttuurihyvinvointia tulee vahvistaa osana elintapaohjausta.** (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024.)

Kuukausittain jotakin kulttuuripalvelua (ml. kirjastopalvelut) käyttäneiden osuus (%)

Kuukausittain jotakin kulttuuripalvelua (ml. kirjastopalvelut) käyttäneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, %

Havaitut hyvinvointimuutokset

Osana vuosittaisia hyvinvointi- ja turvallisuusraportteja on kerätty havaittuihin hyvinvointimuutoksiin liittyvää kokemuksellista tietoa asukkaita kohtaavilta ammattilaisilta ja vapaaehtoisilta.

Ikäihmisten hyvinvointi

- Yksinäisyys ja kulttuuripalvelut: pandemia lisäsi ikäihmisten yksinäisyyttä ja vähensi kulttuuripalveluiden käyttöä.
- Omaishoitajat: omaishoitajien väsymys on merkittävä haaste.

Yhteiskunnalliset muutokset

- Elinkustannusten nousu: inflaatio ja hintojen nousu ovat lisänneet avuntarvetta. Kohtuuhintaisten asuntojen saatavuus on herättänyt huolta useissa palveluissa.
- Sosiaalinen media: sosiaalisen median käytön lisääntyminen on vaikuttanut hyvinvointiin negatiivisesti.

Palveluiden saatavuus

- Mielenterveyspalvelut: mielenterveyspalveluihin pääsy on vaikeutunut, ja jonot ovat pitkiä.
- Ennaltaehkäisevä työ: ennaltaehkäisevään työhön ja yksilölliseen tukeen tulisi panostaa enemmän.

Valtuustokaudella toteutetut toimenpiteet

Osallisuutta vahvistamalla hyvinvointia

Kaupungin osallisuustyö valtuustokauden aikana on tukenut asukkaiden yhteisöllisyyttä ja mahdollisuuksia vaikuttaa oman elinympäristönsä kehittämiseen. Osallisuuden tunteen vahvistamisella pyritään lisäämään hyvinvoinnin kokemusta.

Kansallinen dialogi on yksi malli yhteiskunnallisen vuoropuhelun toteuttamiseen sekä osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden vahvistamiseen. Dialogien järjestämistä koordinoitiin kaupungin viestintä-, markkinointi- ja osallisuuspalveluista vuosina 2023-2024 ja niitä järjestettiin esimerkiksi ikäihmisille, maahanmuuttaneille, nuorille sekä järjestöille.

Valtuustokauden toisella osallistuvan budjetoinnin kierroksella varat kohdennettiin yhteisöllisyyden ja ikäihmisten yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Äänestyksen voittaneet ideat tuovat ihmisiä yhteen muun muassa kulttuuritapahtumissa sekä sukupolvet yhdistävällä päivätoiminnalla.

Kulttuuri ja tapahtumat asukkaiden yhteisöllisyyden vahvistajana

Kulttuuripalveluilla oli merkittävä rooli vuosina 2021-2024 rovaniemeläisten yhteisöllisyyden edistämisessä. Yhteisöllisyyttä tukevaa toimintaa järjestettiin sekä kulttuuripalveluiden kesken yhteistyössä että verkostomaisesti eri toimijoiden, ryhmien ja järjestöjen kanssa. Lisäksi tuettiin asukkaiden ja järjestöjen omaehtoista toimintaa. Perustoiminnan ohella toteutettiin useita yhteisöllisyyttä edistäviä projekteja sekä hankkeita. Kulttuuripalveluiden merkitys asukkaiden hyvinvoinnin kannalta korostui erityisesti kriisien kuten koronapandemian aikana.

- Järjestettiin näyttelyitä, konsertteja, esityksiä ja muita kulttuuritapahtumia, jotka toivat ihmisiä yhteen kokemaan elämyksiä sekä tuntemaan yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta.
- Tarjottiin matalan kynnyksen kulttuuritiloja asukkaiden ja järjestöjen käyttöön. Esimerkiksi kirjastoissa oli mahdollisuus varata maksuttomia kokoontumis- ja harrastetiloja sekä useissa toimipisteissä myös maksutonta näyttelytilaa.
- Tuettiin asukkaita ja yhdistyksiä avustuksilla.
- Kehitettiin hankkeissa uusia yhteisöllisyyttä edistäviä toimintamalleja ja kulttuuripalveluita.

Nuorten osallisuuden monet muodot

- Nuorisotilat ja koulujen nuorisotyö: Kuusi nuorisotilaa ja koulujen yhteydessä toimiva nuorisotyö tarjosivat turvallisia kohtaamispaikkoja. Toiminnassa kuultiin nuorten ideoita, ja heitä osallistettiin toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.
- Yhteisölliset tapahtumat ja retket: Nuorille järjestettiin ryhmätoimintaa, salivuoroja, retkiä ja turnauksia, jotka edistivät sosiaalisia suhteita ja yhteisöllisyyttä.
- Loma-ajan toiminta: Lapsille ja nuorille järjestettiin peruskoulujen loma-aikoina monipuolista ja aktivoivaa ryhmä- ja pienryhmätoimintaa.
- Ukrainalaisperheiden tukeminen: Koulunuorisotyöntekijä palkattiin erityisesti ukrainalaisten nuorten integroimiseksi paikallisyhteisöön.

Elinkeinopalveluilla tuetaan kylien osallisuustyötä ja kehittämistä

- Kylien kehittämisjaosto toimii tiedotuskanavana kylien ajankohtaisista asioista ja osallistui erilaisiin työryhmiin, kuten kylien varautumissuunnitelmien laatimiseen.
- Kehittämistoiminta ja sen edistäminen: Kaupunki toteutti kaksi Leader-rahoitteista kehittämishanketta, joissa kylien asukkaat olivat kohderyhmänä ja osallistujina. Lapin AMK:n kanssa toteutettiin kumppanuusyhteistyötä maisemanhoidon osalta eri puolilla kyläalueita. Osallistuvan budjetoinnin prosessi suunnattuna kyläalueille aloitettiin vuonna 2024. www.rovaniemenkylat-sivusto uusittiin Rovaniemen brändin mukaiseksi ja nimi vaihdettiin kuvaavammaksi. Kylä- ja asukastoiminnan avustuksiin on järjestetty vuosittaisia hakuprosesseja. Kaupunki maksaa avustusta lisäksi noin 26 kylätalolle tai -tilalle toistaiseksi voimassa olevien sopimusten mukaisesti. Leader-toiminta ja sen kautta rahoitettavat yleishyödylliset hankkeet mahdollistetaan Rovaniemen kaupungin myöntämällä kuntarahoitusosuudella.

- Kyläyhteisöjen tapahtumat ja hankkeet: Kyläalueilla järjestettiin tapahtumia ja kehitettiin paikallisia kulttuuripalveluita matkailun tukemiseksi. Tavoitteena oli jakaa matkailutuloja tasaisemmin ja hyödyntää alueen kulttuurisia resursseja.

Järjestöissä kohdataan matalalla kynnyksellä

- Rovaniemen Neuvokas tarjosi osallistumismahdollisuuksia ja matalan kynnyksen tukea rovaniemeläisille keskustan ja kylien alueella. Neuvokas järjestää esimerkiksi ruokajakelua ja monipuolisesti mielekästä tekemistä sekä kulttuurihyvinvointia tukevaa toimintaa.
- Monikulttuurikeskus MoniNet auttoi maahanmuuttajia arkielämän haasteissa ja tarjosi suomen kielen vertaistukea. Toiminnassa painottui etenkin maahanmuuttajien itsenäisyyden ja yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen.
- Rovaniemen Kansalaistalo ja Eläkeläistila Potkuri toimivat useiden järjestöjen toiminnan ja yhteistyön mahdollistavana tilana. Kansalaistalo toimii myös asukkaiden vaikuttamisen paikkana.
- Rovaniemen elämänkaariverkostot: Lapset, nuoret ja perheet, työkäiset ja ikäihmiset kokoaa yhteen järjestöjä, seurakunnan ja kaupungin toimijoita yhteistyön ja asukkaiden osallisuuden edistämiseksi. Verkostot toimivat myös Rovaniemen kaupungin ja kolmannen sektorin yhteistyörakenteena hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.
- Rovalan Nuoret ry ylläpitää Tyttöjen Talon ja Poikien Talon toimintaa. Tyttöjen Talo on syrjintä- ja kiusaamisvapaa matalan kynnyksen kohtaamispaikka 12-29-vuotiaille tytöille, naisille sekä tyttöyttä ja naiseutta pohtiville nuorille sukupuolen moninaisuus huomioiden. Toimintansa syksyllä 2024 käynnistänyt Rovaniemen Poikien Talo tarjoaa 12-29-vuotiaille pojille, miehille ja poikana olemista pohtiville nuorille heidän omat tarpeensa ja lähtökohtansa huomioivaa tukea ja toimintaa.

3 Kavennamme hyvinvointieroja

Kunnan yleinen pienituloisuusaste -indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä. Tilasto kuvaa, kuinka suuri osa alueen väestöstä kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle. Kyse on mittarista, joka kuvaa väestön asemaa suhteellisella tulojakaumalla.

Rovaniemen pienituloisuusaste on 14 %, mikä on hyvin lähellä maan keskiarvoa ja vertailukuntiin nähden toiseksi matalin.

Pienituloisuuden raja lasketaan joka vuosi uudestaan koko väestön valtakunnallisesta tulojakaumasta. Kaikilla alueilla on käytössä sama pienituloisuusraja. Näin ollen indikaattori kuvaa sitä, kuinka suuri osa alueen väestöstä on valtakunnallista mittapuuta käyttäen pienituloisia. Se voi poiketa paljonkin siitä, miten alueen väestö suhteutuu oman alueensa tulojakaumaan.

Kunnan yleinen pienituloisuusaste

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat -indikaattori kertoo, kuinka suuri osuus työssä olevasta väestöstä on toimeentulotuen piirissä pitkäaikaisesti. Pitkäaikaisasiakkaiden osuus väestöstä mittaa paremmin todellista köyhyyttä kuin kaikkien toimeentulotukiasiakkaiden osuus väestöstä. Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden kohdalla korostuu myös kasautuva syrjäytymisriski, mihin liittyvät ilmiöinä niin pitkäaikaistyöttömyys kuin kotitalouden jäsenten ylisukupolvisen syrjäytymisen riski. Alueellisessa vertailussa verrokkikuntiin erot eivät ole suuria, mutta **Rovaniemellä oli vähiten pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneita osuuden ollessa hyvin lähellä koko Lapin alueen keskiarvoa.**

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Rovaniemellä koettu taloudellinen niukkuus koskettaa useammin työikäisiä kuin ikääntyneitä (Terve Suomi- tutkimus 2023). 65 vuotta täyttäneistä vastaajista 11,2 % oli joutunut tinkimään rahanpuutteen vuoksi ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä ja työikäisistä vastaava osuus oli 29,1 %.

Rahanpuutteen vuoksi ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä tinkimään joutuneiden osuus (%), 20 - 64-vuotiaat

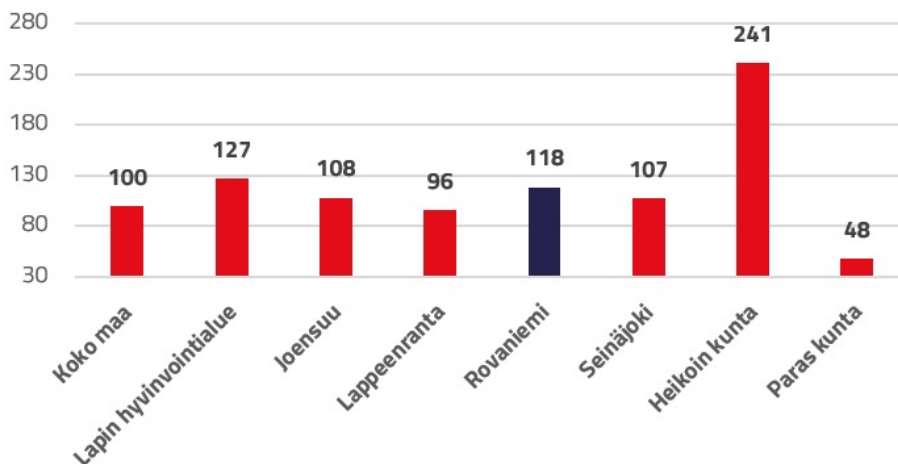

Työkyvyttömyysindeksi kuvaa työikäisen väestön työkyvyttömyyttä suhteessa koko maan tasoon. Indeksissä on otettu huomioon kolme eri ryhmää: 1) työkyvyttömyyseläkkeen (ml. täys- ja osatyökyvyttömyyseläkkeet) saajat joulukuussa, 2) vähintään 3 kuukauden pituisella sairauspäiväraahajaksolla olleet vuoden aikana ja 3) myöntävän ammatillisen kuntoutuspäätöksen saaneet vuoden aikana. Indeksiin lasketaan vuosittain kukin 16-64-vuotias henkilö, joka on mukana jossain kolmessa edellä mainitussa ryhmässä. Täystyökyvyttömyyseläkkeet saavat indeksissä suuremman painon, kuin ammatillinen kuntoutus ja osatyökyvyttömyys, jotta indeksi kuvaisi mahdollisimman reaalisesti työkyvyttömyyden aiheuttamaan kuormaa

Indeksin arvo on sitä suurempi, mitä yleisempää työkyvyttömyys kunnassa on. Indeksien arvo on koko maassa 100. Aikasarjoja tarkasteltaessa on huomioitava, että kuntien ja alueiden indeksiarvoon vaikuttaa alueen työkyvyttömyyden kehityksen lisäksi koko maan samanaikainen kehitys. Ikävakiointi indeksi kuvaa sitä osaa alueiden välisestä eroista, joka ei johdu ikärakenteiden erilaisuudesta. Työkykyetuksiin tarvitaan lääkärinlausunto, joten myös terveyspalvelujen saatavuus vaikuttaa indeksin suuruuteen. Indeksi tarjoaa tietoa siitä, kuinka aktiivisesti työkykyä edistävään ammatilliseen kuntoutukseen ohjataan.

Rovaniemen työkyvyttömyysindeksi saa arvon 118 ja työkyvyttömyys on siis hieman yleisempää kuin koko maassa keskimäärin. Lapin hyvinvointialueen työkyvyttömyysindeksi on 127 ja koko Suomen kuntien vaihteluväli on 48-241.

Työkyvyttömyysindeksi 2020-2022

Työkyvyttömyyteen vaikuttaa aina myös terveyspalveluiden saatavuus ja toisaalta työttömyys, taloudellinen tilanne ja koulutus heijastuvat väestön terveyteen ja toimintakykyyn. Lisäksi työkyvyttömyyteen vaikuttavat elintavat. Työkyvyttömyysindeksi ja sairastavuusindeksi yhdessä muodostavat kansallisen terveysindeksin, jotka kuvaavat ennen kaikkea toteutunutta hoitoa, palveluita ja Kelan etuuksia.

Rovaniemen elinvoima on kehittynyt vuosien 2020 - 2024 aikana suotuisasti

Kuntaliiton ylläpitämä elinvoimaindikaattori sisältää tiedot vuosien 2020 - 2022 välisestä elinvoiman kehityksestä. Tulokset ovat Rovaniemen osalta seuraavat:

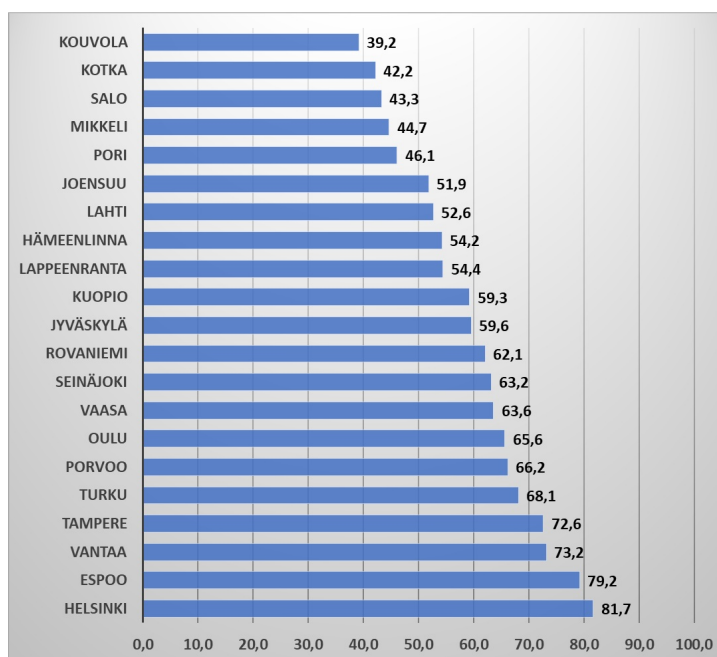
2020: - 1,05

2021: + 2,47

2022: + 4,11

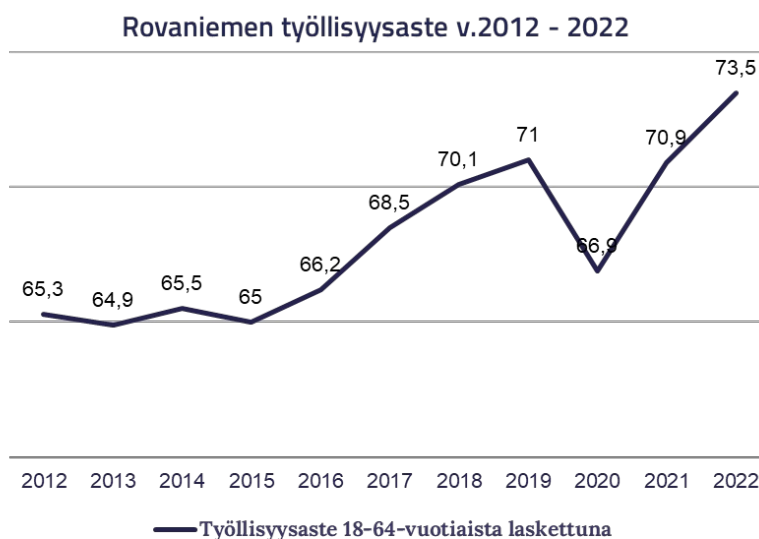
Kuntaliiton mukaan indikaattori kuvaa kunnan elinvoiman muutosta kahden viimeisen tilastoista saatavan ajankohdan välisenä aikana. Jos indikaattori saa positiivia arvoja se on ko. kunnassa kehittynyt paremmin kuin koko maassa keskimäärin. Jos indikaattori saa negatiivia arvoja se on ko. kunnassa kehittynyt huonommin. Indikaattori on yhdistetty muuttuja kunnan elinvoiman kannalta keskeisistä ulottuvuuksista: väestömuutos, työpaikkamuutos, verotulojen muutos, taloudellisen huoltosuhteen muutos ja koulutustason muutos. Ulottuvuudet vaikuttavat elinvoimaindikaattorin arvoon yhtäläisellä painolla.

MDI:n ylläpitämällä EVP-ideksillä mitattuna Rovaniemi Rovaniemi sijoittui vuonna 2023 yli 50 000 asukkaan kaupungeista 10. sijalle elinvoima-, veto- ja pitovoiman yhdistävällä indikaattorilla mitattuna. Tämä indeksi on nostettu yhdeksi kolmesta kasvuohtelman päämittareista. (Lähde: [EVP-indeksi - MDI \(https://www.mdi.fi/evp-indeksi/\)](https://www.mdi.fi/evp-indeksi/))

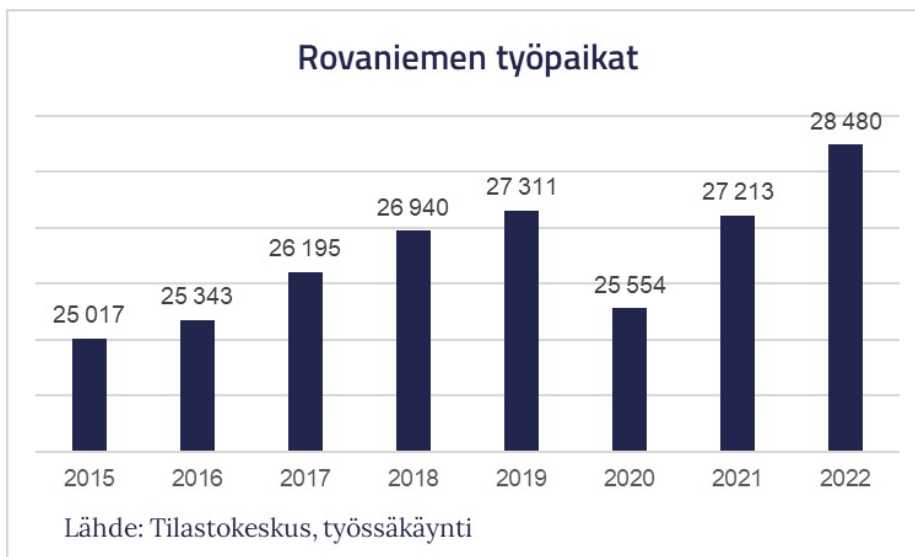
Lähde: FCG/MDI Alueellisen kehittyneisyyden elinvoima-, veto- ja pitovoimaindeksi: Graafi: Timo Aro 2023

Rovaniemen työllisyysaste on kasvanut viime vuodet vahvasti. Uusin tieto on saatavilla vuodelta 2022, mutta kasvun ennakoidaan jatkuneen myös vuosina 2023 ja 2024. Vuonna 2022 työllisyysaste (työllisten osuus ikäluokasta) oli 73,5 prosenttia 18-64-vuotiaista laskettuna.

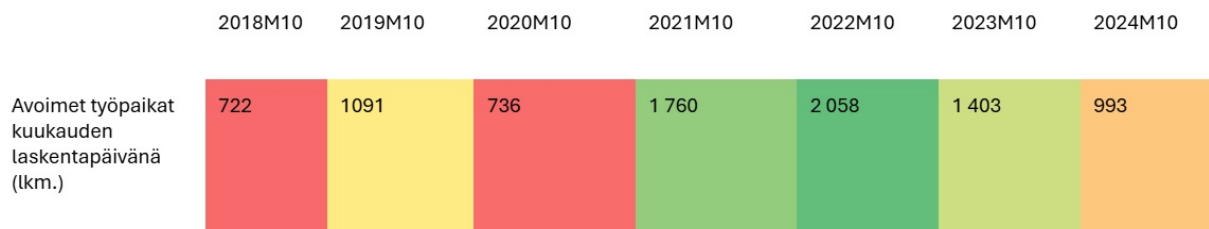

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäynti

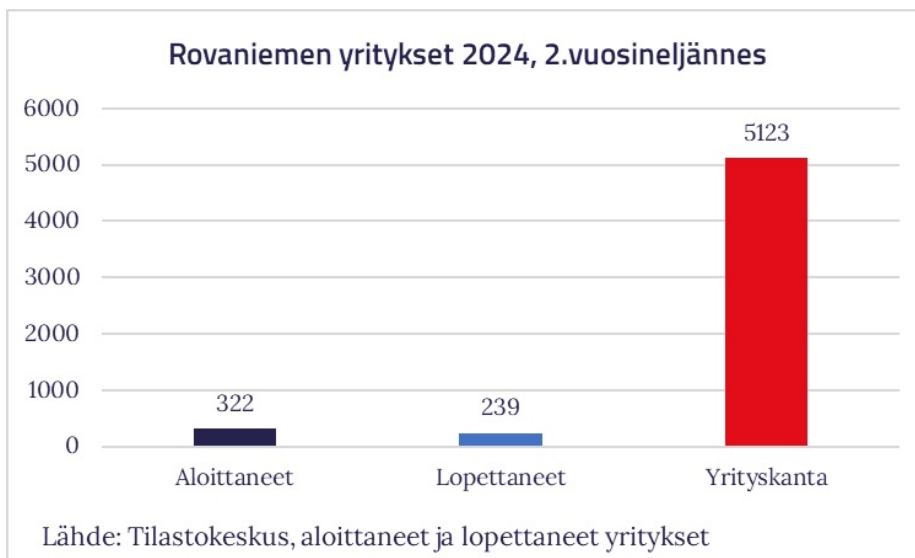
Rovaniemen työpaikkakehitys on ollut vuoden 2020 notkahduksen jälkeen positiivista. Myös tämän kehityksen ennakoitaan jatkuneen positiivisena vuoden 2022 jälkeen, joka on viimeisin tilastoitu vuosi tällä hetkellä. Suurin osa Rovaniemen työpaikoista on yhteiskunnallisten palvelujen ja yksityisten palvelujen työpaikkoja.

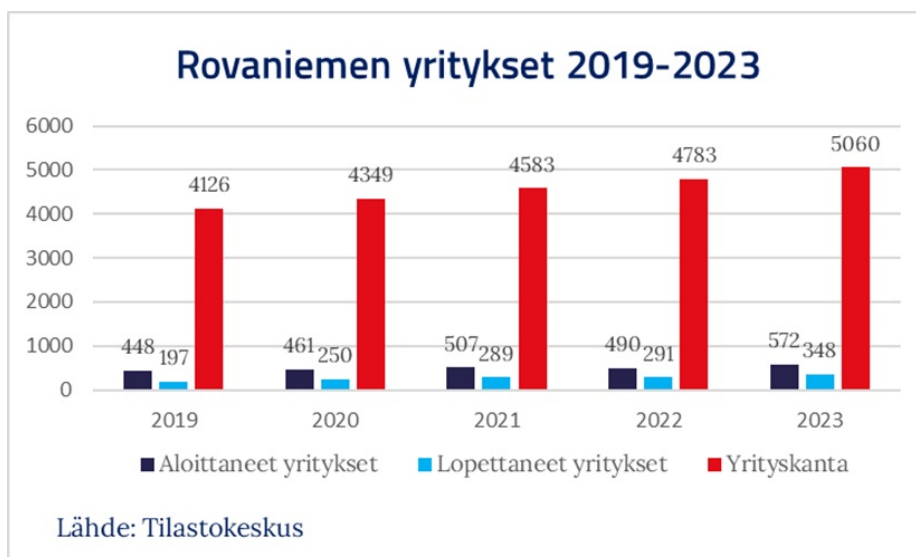

Avoimien työpaikkojen määrä on vaihdellut viime vuosina runsaasti (Lähde: Tilastokeskus).

Rovaniemen yrityskanta on ollut viime vuodet tasaisessa kasvussa eli aloittaneita yrityksiä on ollut lopettaneita enemmän. Tämä kertoo alueen elinvoimaisuudesta ja rittäjien kiinnostuksesta Rovaniemeä kohtaan.

Valtuustokaudella toteutetut toimenpiteet

Rovaniemen kaupunki ja sen kumppanit ovat toteuttaneet monipuolisia toimia hyvinvointierojen kaventamiseksi. Toimenpiteet ovat kohdistuneet erityisesti:

- Osatyökykyisiin ja pitkäaikaistyöttömiin
- Vähävaraisiin ja ruoka-avun tarpeessa oleviin
- Nuoriin, joilla on rajalliset mahdollisuudet harrastaa
- Heikossa taloudellisessa asemassa oleviin, joille kulttuuri- ja liikuntapalvelut on tehty saavutettaviksi
- Sosiaali- ja terveydenhuollon digipalveluiden kehittämiseen sekä ammattilaisille että kansalaisille.

Näillä toimilla on lisätty osallisuutta, vähennetty yksinäisyyttä ja edistetty yhteisöllisyyttä kaupungin asukkaiden keskuudessa.

Eriytymiskehitystä pyritään ehkäisemään

Rovaniemellä on tunnistettavissa selkeää sosioekonomista eriytymistä asuinalueiden välillä (Rovaniemen asuinalueiden sosioekonominen tarkastelu -raportti, Ubigu, 2023). Pienituloisuus on keskittynyt voimakkaasti keskustaan ja sen läheisyyteen. Sen ulkopuolella pienituloisia alueita on mm. Korkalovaarassa, Ounasrinteellä ja Muurolassa. Tiedot huomioidaan esimerkiksi Maankäytön ja asumisen toteutusohjelmassa, joka toimii myös yhtenä taustaselvityksenä strategisen yleiskaavan laadinnassa. Käytännön toimenpiteitä eriytymiskehityksen hillitsemiseksi on tehty muun muassa kohdentamalla osa vuosien 2022-2023 osallistuvan budjetoinnin määrärahoista Korkalovaaran alueen kehittämiseen sekä perustamalla Korkalovaaran kehittämisyöryhmän, joka edistää Korkalovaaran alueen kehittämistä poikkihallinnollisesti ja organisaatorajat ylittäen.

Kotoutumisen edistäminen on kunnan tehtävä

Pakolaisten vastaanoton ja kotoutumisen edistämisen tehtävät siirtyivät kaupungin sosiaalipalveluista osaksi työllisyyspalveluita sote-rakenneuudistuksen yhteydessä 1.1.2023. Tehtävien hoitamiseksi perustettiin kotoutumispalveluiden toimipiste tarjoamaan kotoutumisen alkuvaiheen tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita. Kotoutumispalveluiden asiakaskunta on yli kolminkertaistunut viimeisen parin vuoden aikana, mikä johtuu Ukrainan sotaa paenneiden henkilöiden muutosta Rovaniemelle. Rovaniemellä on toiminut parin vuoden ajan kaksi vastaanottokeskusta, joista siirtyy säännöllisesti kuntaan uusia asukkaita.

Uusi laki kotoutumisen edistämisestä on laajentanut kunnan kotoutumisen palveluita kohdistumaan myös muihin kuin pakolaistaustaisiin asiakkaisiin. Uudessa laissa kunnalla on velvollisuus tarjota yleistä neuvontaa ja ohjausta kaikille maahanmuuttajille. Lisäksi kunnan on järjestettävä kotoutuja-asiakkaille yhteiskuntaorientaatio mahdollisuuksien mukaan heidän äidinkiellään tai muutoin hyvin osaamallaan kielillä.

Lakisääteisiä palveluita täydennetään hanketoiminnalla. International Rovaniemi-hankkeessa kehitetään kotoutumisen ja työllistymisen palveluiden koordinoitua ja saatavuutta maahanmuuttajille. Tarve palveluiden koordinoimille ja saatavuuden kehittämiseksi paikallisesti on noussut aiemmin tehdyssä Kotoutumisen tuen ja kansainvälisen toiminnan yhteispeli -

esiselvityshankkeessa. International Housen tarkoitus on tukea Rovaniemelle asettautumista kokoamalla maahanmuuttajien palvelut yhteen ja koordinoida yhteistyötä eri viranomaisien, oppilaitosten, järjestöjen ja yritysten kanssa. Rovaniemen kaupungin työllisyyspalvelut ja Startup Refugees (Phoenix Ry) tekevät yhteistyötä Startup Refugees Arctic Mentors -hankkeen myötä, johon on sitouduttu myös kuntarahoituksella vuosille 2024-2026. Hanke edistää haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien osallisuutta kaupunkistrategian mukaisesti, työllistymistä ja työnantajien rekrytointivalmiuksia sekä monimuotoisuusosaamista.

Rovaniemen kaupungin maahanmuuttajien kotoutumisen kehittämistyöryhmä tukee kotoutumisen strategista kehittämistä. Kehittämistyöryhmän tehtävänä on ylläpitää ja kehittää yhteistyökäytäntöjä kaupungin eri toimialojen ja alan toimijoiden välillä. Kehittämistyöryhmä on koottu edustamaan tärkeimpiä sidosryhmiä sekä kaupungin toimialoja ja se osaltaan edistää kotouttamistyön toimeenpanoa. Työryhmän toiminta on ollut tauolla 1/2023-8/2024 resurssivajeen vuoksi. Työryhmä on laatinut kotoutumisohjelman, joka on lakisääteinen palveluiden saavutettavuutta, kotoutujien osallisuutta ja eri toimijoiden yhteistyötä kehittävä jatkuvasti päivitettävä dokumentti. Siinä kuvataan kunnan järjestämiä lakisääteisiä peruspalveluita sekä muita kotoutumista edistäviä palveluita Rovaniemellä. Ohjelman päivittäminen uusien toimijoiden yhteistyössä tulevaisuudessa on edelleen tarpeen. Kunnan peruspalveluiden soveltuminen maahanmuuttajille on ylipäättäänkin kehitettävä asia, johon on erityisesti kiinnitetty huomiota laajamittaisen ukrainalaisten maahantulon ja paikkakunnalla olevien kahden vastaanottokeskuksen yhteistyön myötä. Suuriin ja usein myös nopeasti ilmenneisiin palvelutarpeisiin on vastattu järjestämällä esimerkiksi valmistavia luokkia perusopetukseen.

Etnisiä suhteita ja osallisuutta sekä kielen ja kulttuurin ylläpitämistä kehitetään yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Rovaniemen kaupunki on osallistunut valtakunnalliseen Rasisminvastaisen viikon kampanjointiin, jota järjestetään vuotuisesti maaliskuussa Suomen Punaisen Ristin koordinoimana. Kampanjointia on tehty viestinnällisesti sekä järjestämällä tapahtumia nuorisopalveluissa ja kirjastossa. Kaupunki tekee tiivistä yhteistyötä elinvoimapaalveluiden kumppanuudessa Monikulttuurikeskus MoniNet kanssa ja avustaa myös Arkiset Maahanmuuttajat Ry:n toimintaa.

Rovaniemen kaupungin strategia vuosille 2022–2030 ohjaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä kaupungissa. Henkilöstön kotouttamistyön osaamisen kehittämiseen liittyviä koulutustarpeita on tarpeellista kartoittaa ja osaamista kehittää, jotta maahanmuuttaneet voidaan huomioida paremmin kunnan palveluissa.

Kulttuuripalveluja kaikille

Kulttuuripalvelut kavensi hyvinvointieroja parantamalla kulttuuripalveluiden saavutettavuutta ja esteettömyyttä sekä lisäämällä asukkaiden mahdollisuuksia osallistua matalalla kynnyksellä kulttuurin kokemiseen ja tekemiseen.

- Tapahtumia järjestettiin vakiintuneiden kulttuuritilojen ohella ikääntyneiden palvelutaloissa, päiväkeskuksissa, kylätaloissa sekä julkisissa tiloissa kuten toreilla ja puistoissa. Esimerkkejä: Kunnan Pojat rytmiorkesterin toiminta, Lapin kamariorkesterin konserttievailut ja stream-konsertit sekä Kulttuuritoimiston tapahtumat.
- Esteettömyyttä lisäävien kehittämiskohteiden kartoitus ja toimenpiteet esteettömyyden parantamiseksi kulttuuritiloissa ja toiminnassa. Esimerkkejä: Korundista kuuloesteetön kulttuuritila vuonna 2022, pääkirjaston saavutettavuuskartoitus 2023.
- Kaikukortti mahdollisti heikossa taloudellisessa asemassa oleville maksuttoman pääsyn kulttuuritoimiston järjestämiin tapahtumiin, Lapin maakuntamuseon ja Rovaniemen taidemuseon näyttelyihin sekä Lapin kamariorkesterin konsertteihin.
- Kulttuuripalveluiden yksiköt olivat mukana kehittämässä uusia toimintamalleja, jotka tukivat asukkaiden kulttuurihyvinvointia. Esimerkkejä: Etsivän kulttuurisen vanhustyön toimintamalli, Hyvinvointilähete, Lukuitu -yhteistoimintamalli.
- Kirjasto tarjosi ikäihmisille digipastusta sähköisten palveluiden käyttöön ja tarjosi maksuttomia kokoontumistiloja järjestöille ja asukkaille.
- Lapin maakuntamuseo järjesti erityisesti koululaisille ja ikäihmisille suunnattuja työpajoja ja muistelukerhoja, jotka olivat saavutettavia myös syrjäisemmillä alueilla tuleville.

Työllisyyspalvelut kohtaavat asukkaita

- Osatyökykyisten työllistämisen tuki: Työkyky käyttöön -hanke edisti osatyökykyisten tuen tarpeiden tunnistamista ja heidän työllistymistään.
- Yhden luukun palvelut: Osaamo-hankkeessa kehitettiin palvelumalli, joka yhdistää kaupungin, TE-palvelut ja oppilaitokset työllisyysedistämiseksi.
- Talousneuvonta: Talouskahviloiden kautta annettiin matalan kynnyksen talousneuvontaa taloushaasteissa oleville asukkaille.
- Järjestötyöllistäminen: JOKOS-hanke kehitti järjestötyöllistämisen mallia kansalaistalon yhteydessä, mikä tukee heikossa työmarkkina-asemassa olevia.
- Yhteistyö Eduro-säätiön ja oppilaitosten kanssa: Kehitettiin palveluja heikoimmassa asemassa oleville työnhakijoille.
- Työllisyyskuntakokeilu:
 - kehitettiin asiakasvastaava -toimintamallia sekä lisättiin kasvokkaista palvelua työnhakija-asiakkaille. Lisäksi yhteistyömalleja on rakennettu muun muassa työttömien terveystarkastusten osalta sekä työ- ja toimintakyvyn

arviointiin ohjaamisen osalta.

- kokeiltiin ja kehitettiin aktiivisia työvoimapalveluita, esimerkiksi työkyvyn arviointipalvelua ja Työnhaun kioski-palvelua. Osatyökykyisten osalta panostettiin palveluverkoston ja työhönvalmennuksen palveluiden kehittämiseen.

Nuorisopalvelut tuovat hyvinvointia lähelle nuoria

- Nuorisotilojen ja koulujen yhteydessä toimivan nuorisotyön matalan kynnyksen toiminta tavoitti eri taustaisia nuoria, mukaan lukien ja ukrainalaiset ja muut nuoret maahanmuuttajat.
- Harrastamisen Suomen malli: Vuosien 2021-2024 aikana Harrastamisen Suomen mallin toiminta Rovaniemellä laajeni ja vakiintui. Syksyllä 2024 harrastustoimintaa järjestettiin 26:lla koululla. Oppilaiden toiveisiin perustuvaa maksutonta harrastustoimintaa järjestettiin 1.-9.-luokkalaisille koulupäivän yhteydessä, ja harrastustoiminta toteutettiin pääosin ostopalveluna. Vuosien 2021-2024 aikana toiminta tavoitti merkittävän osan oppilaista laajalla harrastustarjonnalla. Kehittämistyössä painottuivat saavutettavuus, osallisuus ja yhteistyö, joita tukivat muun muassa harrastusresepti -toimintamalli.

- Kulttuurinen ja kansainvälinen nuorisotyö: Vuosina 2020-2024 kulttuurisen ja kansainvälisen nuorisotyön painopiste oli nuorten osallisuuden lisäämisessä, kulttuuristen kohtaamisten edistämässä ja kansainvälisen yhteistyön vahvistamisessa. Erityisesti ESC-vapaaehtoiset toivat kansainvälisiä ulottuvuuksia toimintaan järjestämällä onnistuneita tapahtumia ja ryhmiä, jotka rikastuttivat nuorisotyön kenttää. Kulttuurinen nuorisotyö tarjosi nuorille mahdollisuuksia itseilmaisuuksiin eri tavoin, ottaen erityisesti huomioon heidän toiveensa tapahtumien ja kerhojen järjestämisessä. Tärkeää oli nuorten kuuleminen ja heidän ideoidensa tukeminen. Kansainvälisen nuorisotyön ja kulttuuristen kohtaamisten merkitys korostui, kun toteutettiin monikulttuurisia iltoja ja nuorten toivomia musiikkitapahtumia. Luovat toiminnot, kuten bänditoiminta ja pelitapahtumat, tarjosivat nuorille tilaisuuksia yhteisölliseen osallistumiseen ja yhteisen tekemisen kokemuksiin. Yhteistyö muiden toimijoiden, kuten kirjaston ja kulttuuripalveluiden kanssa auttoi tavoittamaan nuoria ja huomioimaan heidän moninaiset tarpeensa. Kansainvälisen ja kulttuurisen nuorisotyön näkökulmasta nuorten aktiivinen osallistuminen näkyi kasvaneina osallistujamäärinä ja monipuolisina tapahtumina, jotka tukivat yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia.
- Nuorisovaltuusto: Nuorisovaltuusto on vuosien 2020-2024 aikana toiminut monipuolisesti erilaisten nuoria koskettavien asioiden parissa. Nuorisovaltuusto on päässyt vaikuttamaan ja antanut lausuntoja muun muassa yhdenvertaisuuteen, kiusaamisen ehkäisyyn, joukkoliikenteen ja koulukuljetuksien parantamiseen, kulttuuriohjelmaan, ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaan sekä muihin nuorten hyvinvointiin liittyviin asioihin. Nuorisovaltuusto käynnisti #Meilläpuututaan-kampanjan, joka haastoi kaupunkilaisia puuttumaan kiusaamiseen. Tapahtumien järjestäminen on ollut tärkeä osa toimintaa, kuten Nuori Kulttuuri On Air -tapahtuman ja pikkujoululeirin järjestäminen. Lisäksi nuorisovaltuusto on ollut aktiivinen valtakunnallisissa ja kansainvälisissä tilaisuuksissa sekä edustanut nuoria eri juhlallisuuksissa. Nuorisovaltuusto siirtyi vapaa-ajan hallinnosta nuorisopalvelujen alaisuuteen 2023. Vuonna 2024 nuorisovaltuusto ja kaupunginhallitus hyväksyivät uuden nuorisovaltuuston toimintasäännön, joka mullisti nuorisovaltuuston toimintaa. Muutos teki toiminnasta entistäkin aktiivisempaa ja osallistavampaa sekä vähensi jäsenten määrän 35:stä 24:ään, tarkoituksenaan mahdollistaa entistä tiiviimmän ja tehokkaamman työskentelyn.

Järjestöverkoston tärkeä rooli

- Vertaistuki ja vapaaehtoisten tarjoama apu ja tuki: Järjestöt tarjosivat apua, tukea ja ohjausta vaikeissa elämäntilanteissa oleville henkilöille. Vapaaehtoiset tarjoavat tukea ja kannustusta myös silloin, kun on kynnystä lähteä mukaan hyvinvointia edistävään toimintaan ja palveluihin.

- Rovaniemen Neuvokas tarjosi digitukea ja ohjausta kotona pärjäämiseen, asioiden hoitamiseen sekä osallistumismahdollisuuksia erityisesti niille, jotka tarvitsevat tukea liikkumiseen tai sosiaaliseen vuorovaikutukseen.
- Järjestöjä edustavat Rovaniemen kaupungin organisaatiossa vaikuttamistoimielimet. Järjestöt ovat esittäneet edustajiaan kolmeen eri vaikuttamistoimielimeen: vanhusneuvostoon, vammaisneuvostoon sekä vuonna 2023 toimintansa käynnistäneeseen lapsi- ja lapsiperheneuvostoon. Vaikuttamistoimielimien tehtävä on seurata päätöksentekoa erityisryhmien näkökulmasta.
 - Vuosittaisilla esteettömyyskävelyillä tuodaan esiin havainnollista esteettömyyden toteutumista Rovaniemen keskusta-alueella etukäteen suunnitellun reitin mukaisesti. Kävelytempauksen tavoitteena on kaupungin ympäristöstä ja rakentamista vastaavien tahojen herättäminen epäkohtiin sekä edesauttaa yritysten ja palvelujen mahdollisuuksia edesauttaa esteetöntä liikkumista. Esteettömyyskävelyitä on toteutettu Rovaniemellä vuosina 2024, 2023, 2022 ja 2019 vanhus- ja vammaisneuvoston toimesta sekä aiemmin kaupungin yhdyskuntatekniikan toimesta.
 - Vanhusneuvosto jakaa joka toinen vuosi vanhustekotunnustuksen ja vammaisneuvosto myönsi vuonna 2024 ensimmäisen kunniamaininnan hyvästä yhteistyöstä vammaisneuvoston kanssa.

Ruoka-apu Rovaniemellä

Rovaniemen ruoka-aputoimijoiden yhteistyöverkosto hakee yhdessä ratkaisuja ja toimintakeinoja Rovaniemellä ilmenevään ruoka-avuntarpeeseen. Verkoston toimijat ovat jatkaneet tiivistä yhteistyötä vuonna 2024 reagoiden yhdessä ruoka-apuun lahjoitettujen tuotteiden vähentymiseen ja ruoka-avun hakijoiden määrän kasvuun. Rovaniemen ruoka-aputoimijoiden verkostossa oli vuonna 2024 mukana SPR Lapin piiri, MIELI Rovaniemen Seudun Mielenterveys ry / Rovaniemen Neuvokas, Rovaniemen seurakunta, Lapin hyvinvointialueen Rovaniemen Päiväkeskus ja Rovalan Setlementin Osallisuuskeskus Oodi.

Toimijat ovat vastanneet monimuotoisella ruoka-aputoiminnalla ja siihen liittyvillä tukitoiminnoilla Rovaniemellä kasvavaan ruoka-avuntarpeeseen. Vuoden 2024 aikana erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien nuorten, lapsiperheiden ja ikäihmisen määrä on kasvanut. Edellisten vuosien tavoin kokonaisuutena ruoka-apua tarvitsevat edelleen kaiken ikäiset rovaniemeläiset, ukrainalaiset sotapakolaiset sekä eri maiden maahanmuuttajat. Pienillä tuloilla elävät eläkeläiset, työttömät, lapsiperheet sekä osa-aikatyöntekijät käyttävät ruoka-apua taloudellisen tilanteensa helpottamiseen. Lisäksi ruoka-avulla kevennetään arkea ja haetaan helpotusta yksinäisyyteen. Erityisesti yhdessä ruokailu ja ruoka-avun yhteydessä tapahtuva yhteisöllinen toiminta tukevat sosiaalista hyvinvointia.

Rovaniemen ruoka-apuverkoston yhteistyönä koordinoidaan lahjoittavia tahoja, poistetaan päällekkäisyyksiä sekä kehitetään ruoka-aputoiminnan sujuvuutta ja jatkuvuutta. Verkosto osallistui Asumattomien yö -valtakunnalliseen tapahtumaan, jossa tuotiin näkyväksi asunnottomuutta ja huono-osaisuutta. Vähävaraisille muun muassa jaettiin talvitakkeja ja tarjottiin maksutonta hiustenleikkausta. Lisäksi toteutettiin yhteisiä ruokajakeluita ja soppatykkitempauksia eri puolella Rovaniemeä. Verkoston toimijat ovat mukana valtakunnallisessa ruoka-apu.fi -palvelussa, jossa tiedotetaan ruokajakeluista ja tukitoimista. Ruoka-apu.fi-verkosto tekee koko maan laajuista yhteistyötä ruoka-avun järjestämiseen liittyen.

Vuonna 2024 Rovaniemen kaupunki toimi hankehallinnoijana Ruoka-avun järjestäminen Lapin kunnissa- hankkeessa, jossa Sosiaali- ja terveysministeriön myöntämä valtionavustus ruoka-avun järjestämiseen kohdennettiin hankkeessa mukana oleville Lapin alueella toimiville ruoka-apua järjestäville yhdistyksille. Hankkeen tavoitteena oli myös vahvistaa yhteistyötä Lapin kuntien ja niiden alueella ruoka-apua toteuttavien yhdistysten sekä Lapin hyvinvointialueen välillä.

Rovaniemen ruoka-apuverkoston toimintatilasto vuodelta 2024

Toimija	Kauppojen lahjoittamien tuotteiden jako			Yhteisöllinen ruokailu			Muu ruokajakelu	Lisätietoja ruokajakeluista	Muu ruoka-apujakeluihin yhdistetty toiminta
	hakijat	jakopäivät	ka hakijat / jakopäivä	syöjät	jakopäivät	ka syöjät / jakopäivä	hakijat		
Suomen Punainen risti	9343	48	195	5000	33	152		9343 kävijästä yhteisöllisiin ruokailuihin on osallistunut noin 4000 kertaa, lisäksi ruokajaan ulkopuolisia henkilöitä on osallistuttu noin 1000 kertaa. Yhteensä käyntikertoja 10 343.	Aineellista apua ja osallisuutta ESR+ hanke ja STEA:n ruokaa ja osallisuutta hanke ruoka-avun rinnalla. Osastojen toteuttamia tapahtumia 18 kpl. SPR järjestänyt matalan kynnyksen kohtaamiskahvilan ruoka-avun yhteydessä viikottain (48 krt), sekä SPR Napapiirin osasto 8 kertaa ja yhteisöllisen ruokailun 8 kertaa. Ruokajakelujen toteutuksessa mukana ovat SPR Rovaniemen osasto ja SPR Napapiirin osasto.
Rovaniemen päivakeskus / Lapha				15724	250	63		Lämmin lounas: 10 988 ja aamupala: 4 736.	Sosiaalihoitolain mukainen, päihdepalveluiden matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jossa asiakkaalla on oikeus asioida anonyymisti ja myös päätyneenä. Päiväkeskuksella asiakkaille tarjotaan arkipäivisin maksuton aamupala, lounas ja kahvi, sosiaaliohjausta, mahdollisuus hygieniasta huolehtimiseen ja pyykinpesuun, tietokoneen käyttöön, sekä erilaisiin aktiviteetteihin osallistumiseen.
Rovaniemen seurakunta, kauppojen tuotteet ja yhteisöllinen ruokailu	520	26	20	3756	114	33	1360	Kauppojen tuotteiden jako: Muurola. Lisäksi Ounasvaara, jonka kävijämäärä sisältyy yhteislounaan kävijöihin. Yhteisöruokailu: Autti, Vanntauskoski, Ounasrinne, Sinettä, lisäksi Korkalovaara, josta ei ehtinyt tähän tilastoa. Muu ruokajakelu: 8 soppatykkiä kaupungilla.	Seurakunta jakaa lisäksi ESR+ - kortteja.
Rovaniemen seurakunta, ruokapankki	672	49	14					Ruokapankin kautta jaetaan srkn ostamaa ja kauppojen lahjoittamaa ruokaa.	Ruokapankin antaman ruoka-avun loppukäyttäjiiä 1 237 henkilöä, joista aikuisia 838 ja lapsia 399. Loppukäyttäjien lasketaan hakijan lisäksi muut perheenjäsenet.
Osallisuuskeskus OODI / Rovalan Setlementti ry								ei ilmoitettuja tietoja	
Rovaniemen Neuvokas / MIELI RSMT ry	22502	138	163	9718	179	54	3048	Jaetut annokset: 22248 jaettua tuoteannosta, 10652 jaettua yhteisölounasannosta. Muu ruokajakelu: mm. leipien haku Kansalaistalolta, soppatykit.	Ruokajakeluiden yhteydessä mahdollisuus matalankynnyksen ohjaukseen ja neuvontaan, sekä omien asioiden hoitamiseen. Jakelujen yhteydessä toteutetaan monipuolista ryhmätoimintaa sekä hyvinvointia ja hyvää mieltä tukevia tapahtumia. 2024 toteutui 19 ryhmää, joissa yhteensä 2440 osallistumiskertaa. Mahdollisuus osallistua myös muiden toimijoiden jalkautuvaan toimintaan, sekä vaikuttamismahdollisuuksiin.
Yhteensä	33037	261	391	34198	576	302	4408		

Eri ruoka-apumuotojen hakukerrat yhteensä 71643

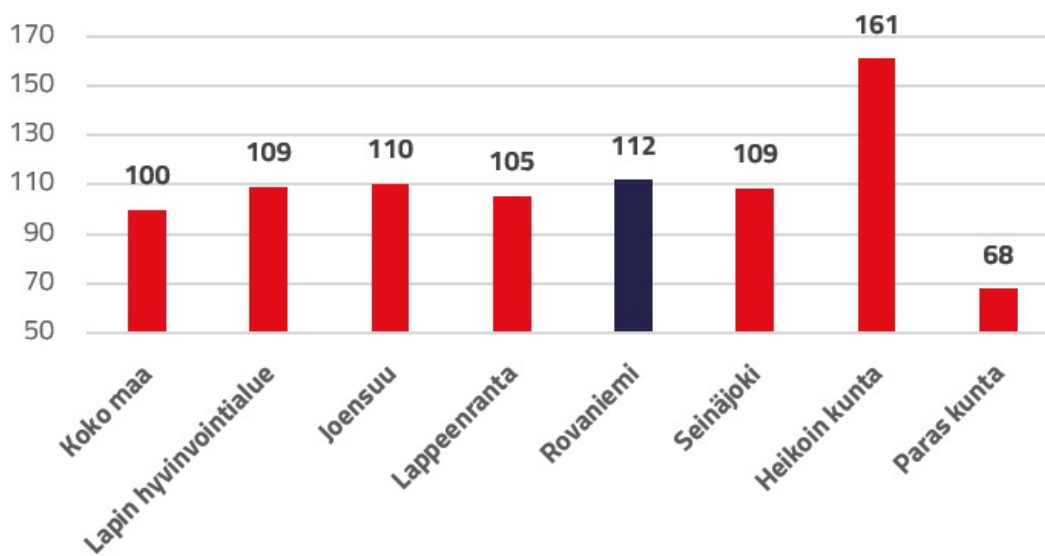
4 Edistämme terveellisiä elintapoja

Sairastavuusindeksi ilmaisee kunnan väestön sairastavuutta suhteessa koko maan tasoon. Se koostuu kymmenestä erillisestä sairausrhytmittäisestä osaindeksistä, jotka kuvaavat kyseisten sairauksien yleisyyttä alueen väestössä. Sairastavuusindeksin valossa **Rovaniemellä sairastavuus on hieman korkeampaa (112) suhteessa koko maan tasoon (100)** ja myös Lapin hyvinvointialueen tasoon (109). Indeksissä ovat mukana syövä, sepelvaltimotauti, aivoverisuonitaudit, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, vakavat mielenterveyden häiriöt, tapaturmat, muistisairaudet, keuhkosairaudet, diabetes ja alkoholisairaudet. Sairastavuusindeksi muodostetaan näiden osaindeksien painotettuna summana. Osaindeksejä tarkasteltaessa **Rovaniemen osalta korkeimmat arvot saavat tapaturmaindeksi (148), keuhkosairausindeksi (122) ja mielenterveysindeksi (116).**

Indeksilukua tulkitaan suhteessa koko maan lukuun, joka saa arvon 100 tietokannassa saatavilla olevan aikasarjan viimeisimpänä vuonna. Mitä suuremman arvon kunta saa, sitä yleisempää on sairastavuus kunnassa. Koko Suomen kuntien vaihteluväli on 68-161.

Sairastavuusindeksi 2020-2022

MOVE! on perusopetuksen 5. ja 8. vuosiluokkien oppilaille tarkoitettu fyysisen toimintakyvyn valtakunnallinen mittaus- ja palautejärjestelmä, jonka keskeisenä tarkoituksena on kannustaa omatoimiseen fyysisestä toimintakyvystä huolehtimiseen. Sillä mitataan fyysisiä ominaisuuksia (kestävyys, nopeus, voima ja liikkuvuus), motorisia taitoja (tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot) sekä havaintomotorisia taitoja.

Rovaniemen kaupungista MOVE!-mittauksiin osallistui 2024 688 viides- ja 659 kahdeksaluokkalaista. Mittauksista tuotetaan summaindikaattori, jonka tulos ilmaisee prosenttiosuuden oppilaista, joiden fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveystä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. Laskennassa on huomioitu kaikki fyysisen toimintakyvyn osa-alueet.

Tulosten mukaan **viidesluokkalaisten rovaniemeläisten fyysinen toimintakyky on kehittynyt positiiviseen suuntaan**. Niiden viidesluokkalaisten osuus, joiden fyysinen toimintakyky on mittausten mukaan heikko, on vähentynyt ollen nyt selkeästi alle koko maan ja erityisesti Lapin hyvinvointialueen keskiarvon. Heikko toimintakyky on alle kolmannekselle ikäluokasta ja se on noin seitsemän prosenttiyksikköä vähemmän kuin tarkasteluajanjakson heikoimpana vuonna. Tyttöjen ja poikien erot tuloksissa eivät Rovaniemellä ole merkittävät.

Myös **kahdeksaluokkalaisten rovaniemeläisten fyysinen toimintakyky on kehittynyt positiiviseen suuntaan**. Niiden kahdeksaluokkalaisten osuus, joiden fyysinen toimintakyky on mittausten mukaan heikko, on vähentynyt ollen nyt selkeästi alle koko maan ja erityisesti Lapin hyvinvointialueen keskiarvon. Vuoden 2024 tulos on valtuustokauden tarkastelujakson ajan parhaalla tasolla. Heikko toimintakyky on noin kolmanneksella ikäluokasta ja se on noin seitsemän prosenttiyksikköä vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Heikko toimintakyky on hieman yleisempää tytöillä kuin pojilla, mutta Rovaniemellä ero on alle kahden prosentin luokkaa. Huomioitavaa on kuitenkin myös se, että vain 27,5 % rovaniemeläisistä kasiluokkalaisista liikkuu terveysliikuntasuosituksen mukaisesti vähintään tunnin päivässä. Lapsia ja nuoria tulee tukea liikunnalliseen elämäntapaan kaikissa heidän arkiympäristöissään.

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

Kouluterveyskyselyssä selvitetään myös lasten ja nuorten koettua hyvinvointia. **Positiivisesti erottuivat** vuoden 2023 tuloksissa Rovaniemen osalta **lukiolaiset**, joista edellistä kyselyä harvempi koki terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi.

Peruskoululaisten koettu terveydentila puolestaan on kehittynyt negatiiviseen suuntaan. Tulosten tulkinnassa on kuitenkin syytä huomata myös se, että pääosa lapsista ja nuorista voi hyvin ja tätä tulosta tukee myös vanhempien näkemys vuoden 2023 lapsiperhekyselyn vastauksissa.

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

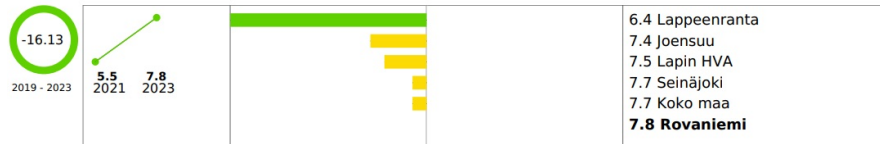
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi- indikaattori ilmaisee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai melko tai erittäin huonoksi kokevien lasten ja nuorten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista kyseisessä ikäluokassa. Koetun terveyden on todettu kuvaavan nuorten hyvinvointia, toimintakykyä, terveyspalvelujen käyttöä ja terveyskäyttäytymistä. **Perhetekijöillä ja terveyskäyttäytymisellä, kuten liikunnan harrastamisella, unella, tupakoinnilla ja alkoholin käytöllä, on yhteys nuorten itsearvioituun terveyteen.** Hyvinvointihaasteisiin voidaan siis vaikuttaa monin tavoin myös kotien arjessa.

Kouluissa, oppilaitoksissa ja opiskeluholloissa voidaan vaikuttaa lasten ja nuorten kokemuksiin omasta terveydestä esimerkiksi yhteisöllisen opiskeluholloin keinoin. Sen avulla edistetään oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta. Koulun arjessa opettajat tukevat lasten ja nuorten oppimisen lisäksi myös kasvua ja hyvinvointia.

Erot toisen asteen opiskelijoiden välillä kuvaavat tarvetta ja onnistumista terveys- ja hyvinvointierojen kaventamisessa. Rovaniemellä ammattioppilaitoksissa opiskelevien ja lukiossa opiskelevien koetun terveydentilan osalta **kyse ei ole merkittävästä erosta.** Merkittävimmät terveyserot kyseisten ryhmien välillä havaitaan päihdekäyttäytymisessä.

Ammattioppilaitoksissa opiskelevien päihdekäyttäytyminen herättää huolta huomattavasti useammin kuin lukiolaisten. Valtuustokauden aikana huolta herättävä päihdekäyttäytyminen on toisella asteella yleisesti vähentynyt. Yläkoululaisten huolta herättävä päihdeidenkäyttö on lisääntynyt ja ilmiöön tulee puuttua ehkäisevän päihdetyön keinoin. Sosiaalinen media tarjoaa nuorille päihdeiden käyttöä ihannoivaa sisältöä ja rinnalle tarvittaisiin vaihtoehtoisia positiivisia roolimalleja ja representaatioita.

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiini tuotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiini tuotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiini tuotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Tupakan ja nuuskan rinnalle ovat voimakkaasti tulleet sähkösavukkeet eli vaped sekä nikotiinipussit. Vape eli sähkösavuke on sähköllä toimiva laite, jolla höyrystetään säiliössä olevaa nestettä. Vapettamista on havaittu oppilaitoksissa, vapaa-ajan ympäristöissä ja sosiaalisen median alustoilla. Some on myös väylä välittää vapea alaikäisille. Vape on tuote, jolla pyritään houkuttelemaan erityisesti alaikäisiä nikotiini tuotteiden käyttäjiksi. Jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta käyttää päivittäin rovaniemeläisistä yläkoululaisista noin joka kymmenes. Rovaniemen päihdetilannekyselyyn vastanneista 48 % oli havainnut viimeisen vuoden aikana alaikäisten sähkösavukkeiden käyttöä. Pitkäaikaistutkimukset terveysvaikutuksista puuttuvat. Osassa nesteistä on nikotiinia ja osassa ei. Sähkösavukehöyry heikentää keuhkojen toimintaa ja edesauttaa sydän- ja verisuonitaudeille altistavien muutosten syntyä. Nesteiden sisältämä nikotiini aiheuttaa lisäksi riippuvuutta. Vapetus on tuonut mukanaan nuorten keskuuteen myös ikäviä lieveilmiöitä kuten kaupankäyntiä ja kiristämistä.

Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Nuuskankäyttö on selkeästi yleisempää Lapissa ja Rovaniemellä kuin muualla maassa myös yläkoululaisten keskuudessa. Erityisen yleistä se on ammattikoululaisten keskuudessa. Kehitystä on seurattava tarkasti. Lukiolaisten osalta nuuskankäyttö ei ole Rovaniemellä sen yleisempää, kuin muualla maassa. Yläkoululaiset käyttävät nuuskaa yleisemmin kuin lukiolaiset. Rovaniemellä toteutetun päihdetilannekyselyn vastaajista jopa 27 % oli havainnut viimeisen vuoden aikana nuuskan välittämistä alaikäisille.

Nikotiinipussit ovat suuhun laitettavia, nuuskapusseja muistuttavia nikotiinia sisältäviä annospusseja. Ne sisältävät usein enemmän nikotiinia kuin perinteinen nuuska. Nikotiini aiheuttaa riippuvuutta ja monenlaista terveydellistä haittaa sekä vahvoina annoksina myös myrkytyksiä. Nämä tuotteet on suunniteltu houkuttelemaan erityisesti lapsia ja nuoria ja erilaisia, karkkihylyistäkin vaikutteita poimineita makuja on valtavasti.

Huumekokeilut ovat sekä Rovaniemellä että koko maassa keskimäärin yleisempiä ammattioppilaitoksissa opiskelevien keskuudessa kuin lukioissa opiskelevilla (Rovaniemi ammattioppilaitokset 12,4 % ja lukiot 5,9% vuonna 2023). Kokeilut ovat Rovaniemellä harvinaisempia kuin Suomessa keskimäärin.

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Ylipainon lisääntyminen on valtakunnallisesti ollut niin ja lasten ja nuorten kuin työikäistenkin kohdalla huolen aiheena. Kahdeksaslukulaisten osalta ylipainon lisääntyminen näyttää Kouluterveyskyselyn tulosten perusteella pysähtyneen edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna. Ammattioppilaitoksessa opiskelevien osalta ylipainoisten osuus on vähentynyt. Rovaniemen tulokset ovat nuorten osalta hyvin lähellä koko maan keskiarvoja.

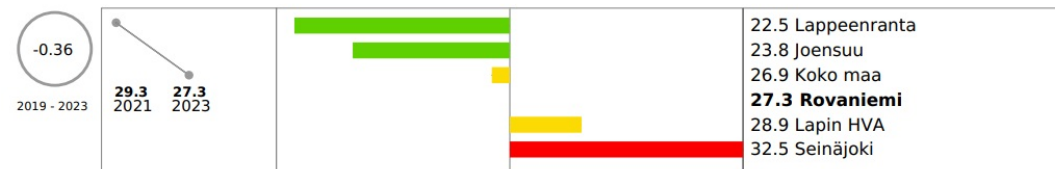
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Ylipaino, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Ylipaino, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Rovaniemellä on erityisesti vuonna 2022 ollut huomattavan paljon nuorten henkilöiden raskaudenkeskeytyksiä. Raskaudenkeskeytykset ovat huomattavan yleisiä myös koko maan tasoon verrattuna. Seksuaaliterveyden edistäminen on tärkeää sekä kaupungin että hyvinvointialueen palveluissa, sillä **Rovaniemellä on tilastoitu myös erittäin korkeita määriä klamydiainfektioita.** Todettujen infektioiden määrä oli tartuntatautirekisterin mukaan Rovaniemellä vuonna 2023 611/ 100 000 asukasta, kun valtakunnallinen keskiarvo oli lähes puolet pienempi, 313/100 000 asukasta.

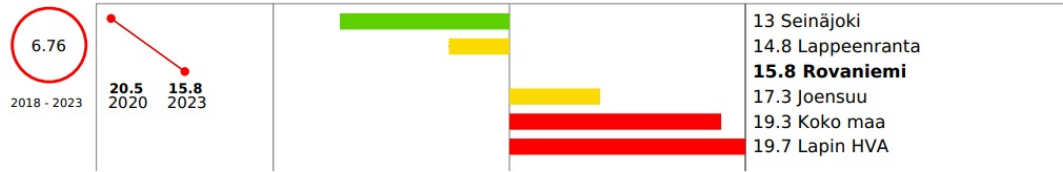
Raskaudenkeskeytykset alle 20-vuotiailla / 1 000 15 - 19-vuotiasta naista

Mielen hyvinvoinnin haasteet koskevat lasten ja nuorten lisäksi myös työikäisiä rovaniemeläisiä. Tilannetta voidaan tarkastella sekä koetun psyykkisen kuormittuneisuuden kautta että sairastavuusindeksien ja sairauspäivärahaajaksojen perusteiden kautta. Koettu kuormittuneisuus (Terve Suomi- tutkimus 2023) näyttäytyy pienempänä kuin sairastavuustilastot.

Merkittävä psyykinen kuormittuneisuus viittaa siihen, että henkilöllä on mieliala- tai ahdistuneisuushäiriö tai jokin muu mielenterveyshäiriö. Mielenterveyshäiriöt ovat yleisiä ja heikentävät elämänlaatua ja toimintakykyä. Kaupungeista psyykinen kuormittuneisuus on Terve Suomi- kuntatiedonkeruussa (2023) selvästi yleisintä Turussa (21,4 %) ja vähäisintä puolestaan Kauniaisissa (12,5 %) ja Rovaniemellä (13,8 %). **Rovaniemen työikäiset kokevat keskimääräistä harvemmin psyykkisesti merkittävää kuormitusta.** Sekä koko maan että Lapin hyvinvointialueen osuuksiin verrattuna psyykkisesti merkittävästi kuormittuneita on lähes neljä prosenttiyksikköä vähemmän. Valtuustokauden aikana kehitys on ollut positiivista.

Psykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus (%), 20 - 64-vuotiaat

Toisaalta **Rovaniemellä mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden määrä on korkea ja ylittää selkeästi valtakunnallisen ja alueellisen keskiarvon.** Trendi on ollut viime vuodet nouseva myös koko maata tarkasteltaessa. Sairastavuus painottuu voimakkaasti naiseen. Tuhatta vastaavan ikäistä naista kohti Rovaniemellä on noin 68 työkäistä naista, jotka saavat sairauspäivärahaa mielenterveysperusteisesti. Myös sairastavuusindeksin osaindeksissä näkyy Rovaniemellä korkea mielenterveyden sairastavuus.

Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

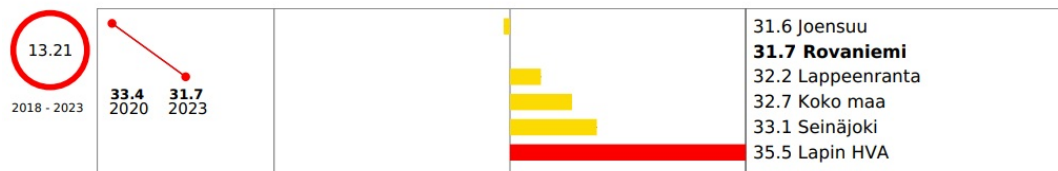
Ikääntyneet ovat keskimäärin harvemmin psyykkisesti erittäin kuormittuneita, kuin työkäiset (Terve Suomi- tutkimus 2023).

Psykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

Rovaniemeläisten työkäisten koettu terveydentila on valtuustokauden aikana kohentunut ja erottuu positiivisesti Lapin hyvinvointialueella.

Terveytensä keskitasoisiksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus (%), 20 - 64-vuotiaat

Myös 65 vuotta täyttäneiden rovaniemeläisten koettu terveydentila on parantunut kymmenen vuoden tarkastelujaksolla. Naiset kokevat hieman miehiä useammin terveydentilansa joko keskitasoisiksi tai sitä huonommaksi. **Rovaniemeläisten ikääntyneiden kokemus terveydentilastaan on parempi kuin keskimäärin koko maassa. 75 vuotta täyttäneiden koettu terveydentila on parantunut kymmenen vuoden seurantajaksolla merkittävästi.** Erityisen merkittävä muutos on tapahtunut miesten kohdalla, sillä vuonna 2013 80 % 75 vuotta täyttäneistä miehistä koki terveydentilansa joko keskitasoisiksi tai sitä huonommaksi, kun vuonna 2023 vastaava osuus oli enää 44,6 %.

Terveytensä keskitasoisiksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

Työkäisten tupakointi on kymmenen vuoden tarkastelujaksolla vähentynyt lähes viidellä prosenttiyksiköllä (vuonna 2013 15,1 %) ja trendi on edelleen laskeva. Työkäisissä rovaniemeläisissä tupakoitsija on useammin nainen kuin mies (naiset 13,1 % ja miehet 8,0 %). Alueellinen **erityispiirre on nuuskan huomattavasti valtakunnallista tasoa yleisempi käyttö** ja sen osalta päivittäiskäyttö painottuu voimakkaasti miehiin. Rovaniemeläisistä työkäisistä miehistä noin 14 % käyttää päivittäin nuuskaa ja naisten vastaava osuus jää noin prosentin tuntumaan. Rovaniemellä työkäiset naiset tupakoivat lähes yhtä usein kuin miehet käyttävät nuuskaa.

Päivittäin tupakoivien osuus (%), 20 - 64-vuotiaat

Päivittäin nuuskaavien osuus (%), 20 - 64-vuotiaat

Rovaniemellä 65 vuotta täyttäneistä lähes joka kymmenes tupakoi päivittäin. Osuus on korkeampi, kuin koko maassa keskimäärin. Miehet tupakoivat naisia useammin (miehet 12,7 % ja naiset 6,7 %) , mutta myös myös ikääntyneiden naisten tupakointi on Rovaniemellä yleisempää, kuin Suomessa tai vertailukunnissa keskimäärin. Kymmenen vuoden tarkastelujaksolla tupakointi on hieman lisääntynyt. Ikääntyneet tupakoivat lähes yhtä usein kuin työikäiset.

Päivittäin tupakoivien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

Alkoholin liiallinen käyttö on erityisesti työikäisten miesten kohdalla yleistä. Vuonna 2023 rovaniemeläisistä työikäisistä miehistä 37,1 % käytti Terve Suomi- tutkimuksen mukaan liikaa alkoholia ja vastaava osuus Lapin hyvinvointialueella oli yli 40 %. Tämä tarkoittaa yli kolmannesta työikäisistä miehistä. Rovaniemeläisten työikäisten alkoholin liikakäyttö oli samalla tasolla kuin valtakunnallisestikin keskimäärin.

Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 20 - 64-vuotiaat

Alkoholin haitallinen käyttö on yleistä ikääntyneiden keskuudessa. **Joka kolmas rovaniemeläinen 65 vuotta täyttänyt käytti liikaa alkoholia vuonna 2023.** Kyseessä on valtakunnallinen ilmiö. Erityisesti miesten osalta tilanne on huolestuttava, sillä sukupuolittain tarkasteltuna rovaniemeläisistä 65 vuotta täyttäneistä miehistä jopa 49,6 % käytti liikaa alkoholia vuonna 2023. Naisten kohdalla vastaava osuus oli 20,9 %. Ihmisen ikääntyessä elimistön toiminta muuttuu ja alkoholin vaikutukset voimistuvat. Aineenvaihdunta hidastuu, tasapainon hallinta ja lihasvoima heikkenevät. Muun muassa näistä fysiologisista muutoksista johtuen alkoholin haittojen riski ikääntyessä kasvaa. Siksi myös alkoholinkäytön riskirajat laskevat huomattavasti työikäisten riskirajoista ja vaikka rajat ovat alhaiset, osalle ikäihmisistä ne voivat olla liian korkeat. Ongelmia voi syntyä jo hyvin vähäisen alkoholinkäytön yhteydessä. Lääkitys, pitkäaikaissairaudet ja sellaiset toimintakyvyn vajeet kuten esimerkiksi tasapainon heikkeneminen iän karttuessa saattavat aiheuttaa alkoholin kanssa yllättäviä riskejä. (Sininauhaliiton verkkosivut, haettu 6.8.2024.)

Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 65 vuotta täyttäneet

Rahapelaaminen on yleisempää 65 vuotta täyttäneiden (38,5 %) kuin työikäisten (27,4 %) keskuudessa. 75 vuotta täyttäneistäkin lähes joka kolmas (31,2 %) pelaa viikoittain rahapelejä. Kun tarkastellaan rahapelaamista vähintään alhaisen riskin tasolla, huomataan, että ikääntyneillä (65 vuotta täyttäneet 10,7 % ja 75 vuotta täyttäneet 8,2 %) se on kuitenkin harvinaisempaa, kuin työikäisillä (12,9 %). **Rahapelaaminen on kaikissa ikäryhmissä huomattavasti yleisempää miehillä kuin naisilla.**

Rahapelaaminen vähintään kerran viikossa 12 viime kuukauden aikana (%), 65 vuotta täyttäneet

Työikäisten liikkumattomuus on sekä valtakunnallisesti että paikallisesti merkittävä hyvinvointihaaste. **Yli puolet työikäisistä liikkuu terveytensä kannalta liian vähän** ja osuus on kasvussa.

Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 20 - 64-vuotiaat

Lähes seitsemän prosenttia rovaniemeläisistä työikäisistä kokee suuria vaikeuksia sadan metrin matkan juoksemisessa. Osuus on pienempi kuin Suomessa keskimäärin ja naisten osuus tästä joukosta on hieman suurempi kuin miesten (naiset 8,4 % ja miehet 5,1 %).

100 metrin matkan juoksemisessa suuria vaikeuksia, osuus (%), 20 - 64-vuotiaat

Vaikeudet juoksemisessa voivat johtua tuki- ja liikuntaelimestön tai hengitys- ja verenkiertoelimestön kunnan heikentymisestä. Ne ovat alkava liikkumiskyvyn heikkenemisen merkki ja voivat johtaa myöhemmin kävelyrajoituksiin ja sitä myöten vakavampiin toimintarajoitteisiin. Varhain alkava kunnan rapistuminen johtaa suurempaan avun- ja palveluiden tarpeeseen iäkkäänä lisäten sosiaali- ja terveyskustannuksia.

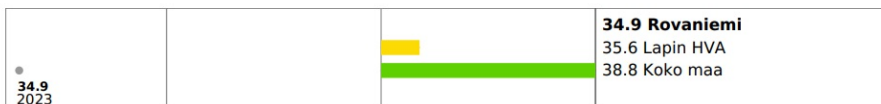
Sekä Rovaniemellä että Suomessa keskimäärin noin **neljannes työikäisistä on painoindexin mukaan tarkasteltuna lihavia**.

Lihavien osuus (kehon painoindeksi BMI ≥ 30 kg/m²) (%), 20 - 64-vuotiaat

Ikääntyneiden ravitsemustottumukset ovat monelta osin terveellisemmät kuin työikäisillä. 65 vuotta täyttäneet yltyvät useammin ravitsemussuositukseen esimerkiksi kalan sekä kasvien, marjojen ja vihannesten syönnin osalta. Ravitsemustottumukset näyttävät myös pysyvän melko vakiintuneina ikääntymisen myötä, sillä 65- ja 75 vuotta täyttäneiden tuloksissa ei juurikaan ollut eroa keskenään. **Työikäisistä noin neljannes saavuttaa ravitsemussuositukset kalan ja kasvien, hedelmien ja marjojen syönnin osalta.** Ikääntyneistä kalaa syövät suositusten mukaisesti lähes puolet ja noin kolmannes syö myös suositusten mukaisen määrän kasviksia, hedelmiä ja marjoja.

Useita kertoja päivässä kasviksia sekä hedelmiä ja marjoja syövien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

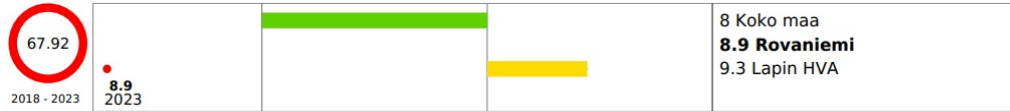
Kykyä kävellä puolisen kilometriä (esimerkiksi lähikauppaan) voidaan ainakin taajamissa pitää yhtenä edellytyksenä sille, että pystyy asumaan itsenäisesti kotonaan. Liikkumiskyky on tärkeää elämänlaadun, omatoimisuuden ja itsenäisen selviytymisen kannalta. Liikkumiskyvyn huonontuminen on usein ensimmäinen merkki siitä, että toimintakyky on alkanut heikentyä. Liikkumiskyvyn vaikeudet ennustavat päivittäistoimien vaikeutumista, kaatumisia sekä laitoshiitoon joutumista. Liikkumisvaikeudet kaventavat ihmisen elinpiiriä, aiheuttavat yksinäisyyden tunnetta ja lisäävät palvelujen tarvetta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2024.)

500 metrin matkan kävelemisessä suuria vaikeuksia, osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

16,6 % rovaniemeläisistä 65 vuotta täyttäneistä on suuria vaikeuksia kävellä puolen kilometrin matkaa. Naisilla on hieman miehiä useammin vaikeuksia kävellä puolen kilometrin matkaa. Ilmiö on valtakunnallinen. Indikaattori on liikkumiskyvyn mittari, ja se soveltuu erityisesti iäkkään väestön liikkumiskyvyn arviointiin.

Itsestä huolehtimisessa vähintään suuria vaikeuksia kokevien osuus (%), 75 vuotta täyttäneet

8,9% rovaniemeläisistä 75 vuotta täyttäneistä kokee suuria vaikeuksia suoritua päivittäisistä perustoiminnoistaan, kuten peseytymisestä tai WC-käynneistä. Arjesta suoriutuminen ja hyvä toimintakyky ovat tärkeä osa elämänlaatua. Ne ovat edellytyksiä sille, että pystyy asumaan itsenäisesti omassa kodissaan. Vaikeudet merkitsevät, että iäkäs henkilö tarvitsee apua joko läheisiltään tai kunnan tai yksityisen palvelutuottajan järjestämänä. Toimintakyvyn heikkeneminen aiheuttaa avun tarvetta ja siten riippuvuutta muista ihmisistä. Sosiaalinen piiri kapenee, ellei ilman muiden apua pääse osallistumaan itselleen tärkeisiin asioihin. Se johtaa helposti yksinäisyyden lisääntymiseen ja elämänlaadun huonontumiseen.

Asuinympäristö ja apuvälineet osaltaan vaikuttavat siihen, miten helppoa tai vaikeaa suoriutuminen on. **Väestön ikääntyessä sellaisten vanhusten määrä, joilla on muistisairauksien tai muiden pitkäaikaisten sairauksien vuoksi avun tarvetta, tulee kasvamaan.** Se lisää entisestään palvelujärjestelmän kuormitusta. Panostaminen iäkkäiden ihmisten toimintakyvyn ylläpitoon ja edistämiseen on kannattavaa, ja se parantaa myös heidän edellytyksiään osallistua omaistensa hoivaan. Kun iäkkään henkilön toimintakyky jo heikentynyt siinä määrin, että apua arjessa tarvitaan, on pidettävä huoli siitä, että hän saa tarvitsemansa avun ja palvelut. Ne voivat olla terveys- ja kuntoutumispalvelujen lisäksi mm. koti- ja asumispalveluita, omaishoidon palveluita tai erilaisiin etuuksiin liittyviä asioita. Kunnilla, yhteistyössä järjestöjen kanssa, tulee olla tarjolla myös toimintaa yksinäisyyden ehkäisemiseksi ja sosiaalisen vireyden ylläpitämiseksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Valtuustokaudella toteutetut toimenpiteet

Rovaniemi on toteuttanut kattavasti toimenpiteitä, jotka tukevat terveellisiä elintapoja eri ikäryhmille ja tarpeisiin. Erityisesti yhteistyö eri toimijoiden välillä – kuten kaupungin, järjestöjen ja hyvinvointialueen – on ollut keskeistä hyvinvoinnin edistämässä. Tavoitteena on jatkossakin vahvistaa liikkumisen, ravitsemuksen ja yhteisöllisyyden merkitystä kaupunkilaisten hyvinvoinnissa.

Työssä on huomioitu ajankohtaiset ilmiöt ja tarve monitoimijaiselle yhteistyölle. Esimerkiksi Lapin hyvinvointialueella on VASA2 (Vahva sote Lapin hyvinvointialueelle)-hankkeessa kehitetty mielenterveys- ja riippuvuuspalveluita tavoitteena, että yhä useampi lappilainen avunhakija saisi oikea-aikaista ja vaikuttavaa hoitoa. Hankkeessa kehitetään myös Lapin hyvinvointialueen opiskeluhoollon matalan kynnyksen palvelukokonaisuutta tavoitteena vahvistaa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kokonaisuutta sekä nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveyspalveluita. Hyvinvointia ja terveyttä edistävissä rahoitushauissa on viime vuosina usein edellytetty monitoimijaisuutta rahoitettavilta hankkeilta. Valtakunnallisestikin vaikuttavuuden nähdään siis olevan vahvasti kytköksissä yhteistyön ja yhteensovittamisen onnistumiseen.

Ehkäisevä päihdetyö on monitoimijaista yhteistyötä

Ehkäisevä päihdetyö on keskeinen osa Rovaniemen kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Ehkäisevää päihdetyötä tehdään vahvistamalla suojaavia tekijöitä, vähentämällä riskitekijöiden vaikutusta ja vaikuttamalla saatavuuteen alkoholin, huumeiden, tupakan ja nikotiiniuotteiden sekä rahapelin osalta. Se koskee kaikkia ikäryhmiä ja kaupungin tehtävä on toteuttaa sitä osana omia palveluitaan. Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin Rovaniemellä on hyvinvointilautakunta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen erityisasiantuntija toimii ehkäisevän päihdetyön koordinaattorina. Valtuustokauden keskeisimpiä onnistumisia ja kehittämiskohteita olivat ehkäisevässä päihdetyössä seuraavat:

- Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma: kaupungin ehkäisevän päihdetyön verkostotyöryhmä laati kokonaisvaltaisen suunnitelman, joka hyväksyttiin hyvinvointilautakunnassa vuonna 2024. Suunnitelman pohjaksi tehtiin kuntalaisille päihdetilannekysely, jossa kartoitettiin asukkaiden päihdeasenteita ja havaintoja.
- Nykytilanteen järjestämismuutosten mukaisen suunnitelman laatiminen työtä ohjaamaan oli valtuustokauden keskeisimpiä

onnistumisia ehkäisevän päihdetyön osalta. Jatkossa ehkäisevän päihdetyön kokonaisuus kannattaa sisällyttää kaupungin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmaan sen poikkileikkaavan luonteen ja sujuvan toimeenpanon seurannan vuoksi. Suunnitelmaa toimeenpannaan osana palvelualueiden ja yksiköiden perustyytä ja tavoitteita ja toimenpiteitä on asetettu kaikille eri ikäryhmille. Myös yhteistyö kaupungin ja hyvinvointialueen kautta toteutuu operatiivisella tasolla palvelujen välisessä yhteistyössä.

- Tapahtumaviikko "Kaikkien kaupunki": Kaupunki järjesti vuonna 2023 ehkäisevään päihdetyöhön keskittyneen tapahtumaviikon yhteistyössä EPT-verkoston, Lapin hyvinvointialueen mielenterveys- ja riippuvuuspalvelujen sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Tapahtuma tarjosi matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja kuntalaisille ja ammattilaisille.
- Selkeänä kehittämiskohteena ehkäisevän päihdetyön osalta Rovaniemellä on koordinoinnin riittävä resursointi. Vaikuttavuuden edistämiseksi käyttöön tulisi ottaa vähintään soveltuvin osin PAKKA-toimintamalli. PAKKA-toiminnan käynnistäminen edellyttää sitoutumista ja resursointia sekä kaupungilta että hyvinvointialueelta. Alueellinen ehkäisevän päihdetyön pysyvä yhteistyörakenne puuttuu edelleen hyvinvointialueen ehkäisevän työn resurssivajeesta johtuen.

Ruoka- ja puhtauspalvelut rakentavat hyvää arkea

Kouluruokailu ja varhaiskasvatuksen ruokakasvatus ovat olleet keskiössä terveellisten elintapojen edistämisessä. Puhtauspalvelut taas edistävät terveellistä ja turvallista arkiympäristöä ja puhtaustaso on valtuustokauden ajan pyritty pitämään valtuuston päättämän tavoitetason mukaisena.

- Ruokalistojen uudistaminen: Koulujen ja varhaiskasvatuksen ruokalistat uudistettiin syksyllä 2023 oppilaiden ja lasten toiveiden perusteella. Uudistuksessa otettiin huomioon myös ravitsemussuositukset ja monipuolinen ruokavalio mukaanlukien sydänmerkkiateriat, joita koulujen ja varhaiskasvatuksen ruokalistailla on ollut jo lähes 10 vuoden ajan. Ruokalistaa tarkastellaan jatkuvasti ja muokataan tarpeen mukaan, jotta pysytään "ajan hermolla". Muutama koulun ja varhaiskasvatuksen kohteeseen on haettu Kouluruokadiplomi ja Makuaakkoset-diplomi.
- Kouluruoan kehittäminen yhdessä lasten ja nuorten kanssa: Vuoden 2023 aikana käytiin aktiivista keskustelua kouluruoan laadusta, ja sen perusteella järjestettiin tapahtumia, joissa oppilaille kerrottiin ravitsemuksen merkityksestä.
- KOKOAVA-hanke: Kaupunki osallistui valtakunnalliseen KOKOAVA-hankkeeseen, jossa edistetään kokonaisvaltaista ruokakasvatusta varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Hankkeen yhteydessä jaettiin ruokakasvatusmateriaaleja lapsille ja perheille

Kaupunkiympäristön viihtyisyys ja esteettömyys lisää hyvinvointia

- Puistojen ja leikkipaikkojen kunnostus ja ylläpito: Kaupunki ylläpitää 81 leikkipaikkaa, joiden yhteydessä on 10 kuntoiluvälineillä varustettua aluetta. Lisäksi puistojen yhteydessä on 14 pelaamiseen tarkoitettua kenttää ja talvella ylläpidetään 20 luistelukenttää. Leikkipaikkoja on peruskorjattu tyypillisesti 2 - 3 kappaletta vuodessa peruskorjausohjelman mukaisesti. Osalle leikkipaikkoja on lisätty peruskorjauksen yhteydessä myös ulkokuntoiluvälineitä asukkaiden omaehtoiseen liikkumiseen.
- Kevyen liikenteen väylät: Rovaniemen kaupungilla on 192 km laajuinen kevyen liikenteen verkko, josta:
 - Tehostetun talvihoidon pääpyöräreitettä: 27,5 km
 - Viikkaita kevyen liikenteen väyliä: 54,5 km
 - Muita kevyen liikenteen väyliä: 110 km
- Kevyen liikenteen verkon liikenneyhteyksiä on parannettu Rovaniemen kävelyn ja pyöräilyn kehittämisohjelman mukaisesti rakentamalla uutta kevyen liikenteen verkkoa ja täydentämällä verkolta puuttuneita kulkuyhteyksiä, sekä peruskorjaamalla ja päällystämällä olemassa olevaa verkkoa. Vuosien 2021 - 2024 aikana uutta kevyen liikenteen verkkoa on rakennettu 9,8 km, peruskorjattu 3,4 km ja uudelleen päällystetty 2,7 km.
- Ulkoliikuntareitit ja laavut: Kaupungin ylläpidossa on n. 53 km ulkoliikuntareittejä, sekä 21 laavupaikkaa. Ulkoliikunnan polkuja on kestäväitetyt sorastamalla ja laavuilla kulkuväyliä on muutettu kivituhkapintaisiksi. Näillä toimenpiteillä on parannettu ulkoliikuntareittien esteettömyyttä ja käytettävyyttä.
- Esteettömät liikennepalvelut: Uusia esteettömiä bussipysäkkejä rakennettiin eri puolille kaupunkia.
- Paikallisliikennettä kehitettiin työryhmätyöskentelyn kautta, jossa tavoitteena oli asiakkaan kokeman palvelun laadullisen mittaroinnin rakentaminen. Lisäksi saavutettavuutta pyrittiin kehittämään uusien liikennöintilinjojen kokeilujaksojen kautta.
- Esteetön uimaranta: Alakorkalon uimaranta rakennettiin esteettömäksi, jotta myös liikuntarajoitteiset pääsevät hyödyntämään sitä.
- Suomen ympäristökeskuksen mukaan 100 % rovaniemeläisistä asuu enintään kilometrin päässä lähivirkistykseen soveltuvasta alueesta (Suomen ympäristökeskus 2018). Luonnonläheisyys on Rovaniemellä merkittävä hyvinvointia lisäävä asia.

Liikunnan edistämistä monipuolisesti

Liikuntapalvelujen missiona on kuntalaisten fyysisen aktiivisuuden lisääminen ja liikunnan harrastamisen tukeminen. Erityisesti yritämme aktivoida terveytensä kannalta liian vähän liikkuvia harrastamaan arki-, työ- ja vapaa-ajan liikuntaa. Rovaniemi on kehittänyt laajasti liikuntapalveluitaan, jotta asukkailla olisi mahdollisuus aktiiviseen ja terveelliseen elämään:

- Rovaniemi liikkuu -ohjelma: Vuonna 2022 laadittu liikuntapoliittinen ohjelma tähtää siihen, että Rovaniemestä tulee Suomen monipuolisimpien liikuntamahdollisuuksien kaupunki vuoteen 2030 mennessä.
- Liikuntapaikat: Rovaniemellä on noin 440 liikuntapaikkaa, joista kaupungin ylläpitämiä on reilut 300. Kaupungin tärkein liikunnan harrastamisen tukimuoto on kaupungin omistaminen liikuntapaikkojen ilmainen tai subventoitu käyttö. Suurin osa ulkoliikuntapaikoista on maksutta kuntalaisten käytettävissä, ja harjoitusvakiovuorot ovat maksuttomia kaikissa kaupungin omistamissa liikuntapaikoissa alle 18-vuotiaiden ja erityisliikuntayhdistysten ohjatuille ryhmille. Liikuntapaikkojen käyttö- ja vuoromaksut kattavat noin 15 % liikuntapaikkojen kunnossapidon kustannuksista ja subvention arvo on noin viisi miljoonaa euroa vuodessa.
- Esteettömät ulkoilupaikat: Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoituksia on toteutettu ja liikuntapaikkoja on kunnostettu esteettömäksi.
- Etiäinen: kaupunki uudisti reitti- ja kohdepalvelu Etiäisen, johon on koottu yli 150 retkeilyyn ja kulttuuriin liittyvää kohdetta ja reittiä.
- Afterwork-teemapäivät: Kaupunki järjesti Afterwork-teemapäiviä. Teemapäivä kannustaa rovaniemeläisiä erilaisten harrastusten pariin ja auttaa harrastuksia tarjoavia järjestöjä ja yrityksiä tuomaan esille omaa toimintaansa.
- Ohjattu liikunta: Liikuntapalvelut järjestää viikottain noin 120 ohjattua liikuntaryhmää.
- Soveltava liikunta: Erityisryhmille, kuten lapsille, nuorille ja ikäihmisille, on järjestetty kohdennettuja liikuntaryhmiä. Esimerkiksi ikäihmisille tarjotaan vuosittain yli 100 ryhmää, jotka keskittyvät tasapainon, voiman ja liikkuvuuden kehittämiseen.
- Liikuntaneuvonta: Toteutettiin vuosina 2022-24 liikuntaneuvonnan ja elintapaohjauksen pilottihanke yhteistyössä Puolustusvoimien ja opiskeluterveydenhuollon kanssa. Keskiössä oli yhteistyön kehittäminen sekä kaupungin eri hallinnonalojen että hyvinvointialueen kanssa. Vuonna 2024 käynnistettiin liikuntaneuvonnan kehittämishanke Koulutuspalveluiden kanssa.
- Kansalaistoiminnan tuet: Liikuntapalvelut myöntää vuosittain yhdistyksille liikuntatoiminta-avustuksia, liikuntapaikkojen kunnossapitoavustuksia, harjoitusvuorotukia, investointitukia ja tapahtuma-avustuksia.
- Kaupungin järjestämiä liikuntapalveluita täydentävät olennaisesti useat yhdistykset, jotka tarjoavat maksuttomia liikuntakerhoja ja elintaparyhmiä eri kohderyhmille. Liikunnan lisäksi edistetään myös niin työikäisten kuin ikääntyneidenkin aivoterveyttä tarjoamalla tietoa ja vertaistukea.

Kulttuurihyvinvointi on osa vaikuttavaa elintapaohjausta

- Kulttuuripalvelut edisti asukkaiden liikkumista ja terveellisiä elintapoja omalla toiminnallaan ja kehittämällä uusia kulttuuripalveluita. Kaupungin kulttuurikuntoilukartat ohjasivat asukkaita omatoimiseen liikkumiseen eri puolilla kaupunkia yhdistäen liikunnan ja kulttuurin.
- Maksuttomat päivätanssit kylissä ja keskustassa ovat lisäsivät senioreiden liikkumista ja yhteisöllisyyttä. Kirjastot edistävät terveellisiä elintapoja tarjoamalla tietoa, aineistoja ja tapahtumia, jotka kannustavat ihmisiä huolehtimaan työssä jaksamisestaan, lisäämään arkiliikuntaa ja parantamaan ruokailutottumuksiaan. Kirjastossa oli myös muutamia liikuntavälineitä lainattavissa.

Nuorisopalvelut kannustaa terveellisiin elintapoihin

- Koulunuorisotyön vuosikellon mukaiset päihteiden vastaiset teematunnit toteutettiin peruskoulujen 7. luokkalaisille.
- Liikunnalliset ja liikkumiseen kannustavat toiminnot olivat tärkeä osa järjestettyä toimintaa.

Elinkeinopalvelut huomioi yrittäjien hyvinvoinnin

- Työllisyyden ja hyvinvoinnin kannalta myös yrittäjien jaksaminen on tärkeää. Yrittäjien kriisikeskus käynnisti toimintansa Rovaniemellä vuonna 2022 ja sen palveluista tiedotettiin yrittäjille aktiivisesti Business Rovaniemen uutiskirjeessä. Yrittäjien kriisikeskus sekä ELY-keskuksen ylläpitämä Yrittäjien talousapu tarjosivat maksutonta neuvontaa yrittäjille kriisitilanteissa.
- Business Rovaniemi koordinoi Rovaniemen kaupungin ja valtion välistä ekosysteemisopimusta, jolla edistetään tulevaisuuden hyvinvointipalvelujen innovaatioita ja niitä tukevia verkostoja. Ekosysteemisopimuksen rahoituksella toteutettiin esiselvitys koko Lappia palvelevasta terveys- ja hyvinvointialan osaamis- ja innovaatiokeskittymästä. Selvityksessä tunnistettiin

toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset, muun muassa hyvinvointi- ja terveyspalvelujen siirtyminen kuntien vastuulta hyvinvointialueelle. Hyvinvointitoimialan TKI-toiminta on hajanaista eikä sen potentiaalia ole hyödynnetty riittävästi. Avaintoimijoiden välillä ei tässä vaiheessa löytynyt riittävää tahtotilaa uuden keskittymän perustamiselle, vaan kehittämissyhteistyötä päätettiin jatkaa toimijoiden välisen kumppanuusyhteistyön kautta.

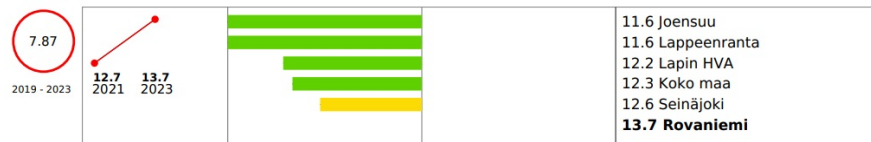
- Ekosysteemisopimuksen kautta rahoitetussa Arctic Sport Hub -hankkeessa luotiin pohja liikunnan, urheilun ja hyvinvoinnin innovaatiokeskittymän perustamiselle. Keskittymän tavoitteena on parantaa Rovaniemen ja Lapin kansainvälistä tunnettuutta liikunnan ja hyvinvoinnin innovaatioiden ja uusien palveluiden kehittämis- ja kokeiluympäristönä, hyödyntäen alueella olevaa liikunnan ja urheilun osaamista sekä arktisia olosuhteiden tarjoamia mahdollisuuksia. Rovaniemen kaupunki, Lapin korkeakoulukonserni ja Rovaniemen koulutuskuntayhtymä (REDU) ovat prosessin myötä sitoutuneet pitkäjänteiseen yhteistyöhön sekä uusien liikunta- ja hyvinvointipalveluiden kehittämiseen. Innovaatiokeskittymä ja sen kautta luotavat uudet palvelut edistävät sekä matkailijoiden että paikallisten asukkaiden hyvinvointia.
-

5 Arjen turvallisuus

Turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat monet asiat. Kysymys turvallisuuden tunteesta voidaan myös ymmärtää monella tavalla. Siihen voivat vaikuttaa omien kokemusten lisäksi läheisten kokemukset, erilaisten rikosten tai onnettomuuksien uutisointi tai yleinen epävarmuus.

Kouluterveyskyselyssä todettiin Rovaniemellä myönteisenä sekä 4.-5. luokkalaisten että 8.-9. luokkalaisten osalta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneiden tapaturmien vähentyneet edelliseen kyselyyn verrattuna. Lisäksi myönteisenä kehityksenä näyttäytyi Rovaniemen lukiolaisten henkinen turvallisuus; kun vuonna 2021 36,3 % lukiolaisista oli kokenut vanhempien tai muiden huoltajaväen aikuisten henkistä väkivaltaa, oli vuoden 2023 osuus merkittävästi pienempi eli 24,6 %.

Kokenut vanhempien tai muiden huoltajaväen aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

Ammattioppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Rovaniemellä jopa 65,2 % koki, että Rovaniemellä on helppo hankkia huumeita. Jo kahdeksaluokkaisistakin yli puolet oli tätä mieltä ja osuus on vastaava kuin vertailukaupungeissa. Tämä ilmiö on huolestuttava ja vaatii seurantaa.

Rikoksista syyllisiksi epäillyt 0 - 14-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

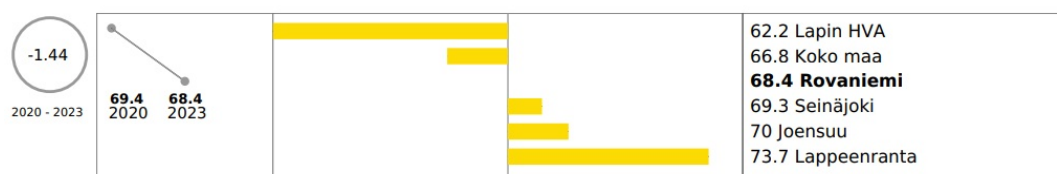
Rovaniemellä on viimeisimmän saatavissa olevan tiedon mukaan vertailualueista vähiten rikoksista syyllisiksi epäiltyjä 0-14-vuotiaita väestömäärään suhteutettuna. Erot vertailukaupunkeihin ovat merkittäviä ja osuus on yli puolet pienempi kuin koko maassa keskimäärin.

Rovaniemellä ollaan yleisesti keskimääräistä tyytyväisempiä oman asuinalueen olosuhteisiin. Kaikkein tyytyväisimpiä eri ikäryhmistä olivat 75 vuotta täyttäneet, joista lähes yhdeksän kymmenestä ilmoitti olevansa tyytyväinen asuinalueensa olosuhteisiin.

Asuinalueensa olosuhteisiin tyytyväisten osuus (%)

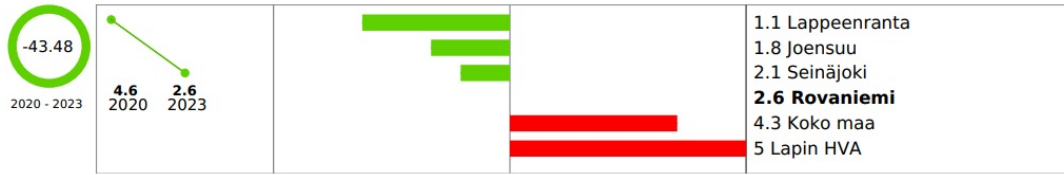

Päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi kokeneiden osuus (%)

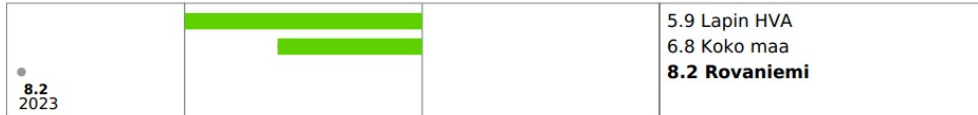
Turvattomuuden kokemus on rovaniemeläisten keskuudessa melko harvinaista ja eri ikäryhmien välillä ei ole merkittäviä eroja. Työikäisistä turvattomuutta koki 2,7 %, kun osuus 65 vuotta täyttäneistä oli 2,2 % ja 75 vuotta täyttäneistä 2,1 %. Tutkimusten mukaan turvattomuuden tunne on yleisempää haavoittuvassa tai epävarmassa sosioekonomisessa asemassa olevilla. Naiset kokevat turvattomuuden tunnetta yleisesti ottaen enemmän kuin miehet. Myös kuuluminen etniseen vähemmistöön, matala tulotaso, heikko koulutus ja epävakaa työmarkkina-asema voivat lisätä turvattomuuden tunnetta.

Päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus (%)

Rovaniemen aikuisväestöstä 8,2 % kertoi kokeneensa fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa. Osuus on hieman korkeampi kuin koko maassa tai Lapin hyvinvointialueella.

Fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden osuus (%)

Iäkkäiden henkilöiden turvallisuuden tunnetta lisäävät hyväksi koettu terveydentila, sosiaaliset verkostot, turvallisesti koettu asuinympäristö sekä elämänhallinnan tunne. Turvattomuuden tunnetta aiheuttavat mm. heikentynyt toimintakyky, yksinäisyys, kaatumispelko ja tunne siitä, ettei voi kontrolloida arkeaan omassa kodissaan. Esimerkiksi kaatumisen pelko voi iäkkäillä johtaa kierteeseen, jossa liikkumisen ja sosiaalisten suhteiden vähentyminen aiheuttavat toimintakyvyn alentumista, lisäten kaatumisriskiä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvallisesti kokeneiden osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

65-vuotta täyttäneiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyvillä hoitajaksoilla seurataan myös osaltaan arjen turvallisuuden toteutumista. Rovaniemellä hoitajaksojen määrä on laskusuunnassa.

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä

Ikääntyneiden ihmisten kaatumisia voidaan ehkäistä poistamalla ympäristöön liittyviä vaaranpaikkoja esimerkiksi huolehtimalla asianmukaisesta hiekoittamisesta sekä tarjoamalla mahdollisuuksia lihaskunnon harjoittamiseen (liikkumisryhmät, liikuntaneuvonta), toimintakyvyn ylläpitämiseen (ulkoilureitit, fyysinen ympäristö ja muistineuvonta) sekä sopivaan ja riittävään ravintoon (ravitsemus- ja ruokapalvelut). (THL, Sotkanet.)

Ilmastomuutoksella on myös vaikutuksensa esimerkiksi lisääntyvän hiekoitustarpeen myötä. Leudontuneet talvet voivat aiheuttaa Rovaniemellä haasteita hengitysilman laatuun muun muassa juuri hiekoitushiekan käytön lisääntymisen tarpeen vuoksi. Ilmatieteen laitoksen mukaan hengitysilma on Rovaniemen keskustassa ja pientaloalueella ilmanlaatumittausten perusteella pääsääntöisesti laadultaan hyvää. Ilmanlaatu heikkenee lähinnä kevään katupölykaudella. Rovaniemen ilmanlaatuun vaikuttavat keskustassa autoliikenne ja pientaloalueilla talojen ja saunojen lämmitykseen liittyvä puun poltto. Pölyhaittojen ehkäisemiseksi tulee Rovaniemellä jatkossakin kiinnittää huomiota katupölyn torjuntaan: katujen ja teiden talvikunnossapitoon, oikea-aikaiseen hiekoitushiekan poistoon sekä pölynsidontaan katupölykaudella. (Ilmatieteen laitoksen verkkosivut, uutinen 27.6.2024.)

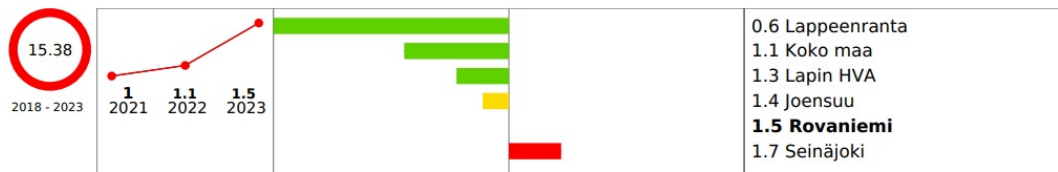
Arjen turvallisuutta kuvaavat myös poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä. Rovaniemellä viimeisen saatavissa olevan tiedon mukaan korostuvat päihtyneiden säilönnöt, joiden suurta määrää voi osaltaan selittää keskuskuntamainen sijainti. Myös muilta paikkakunnilta tuodaan säilöön päihtyneitä, mikä voi osaltaan vaikuttaa korkeaan lukuun. Muita tilastoon vaikuttavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi asunnottomuus ja huumausainesten käyttö. Säilönnöt päihtymyksen vuoksi tehdään henkilön turvaamiseksi, mutta päihtyneiden säilönnöstä voi aiheutua myös monenlaista haittaa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle sekä asukkaiden viihtyvyydelle. Päihtymys muun muassa madaltaa riskiä aggressiiviseen käyttäytymiseen.

Päihtyneiden säilöönnotot / 1 000 asukasta

Rovaniemellä on myös hieman enemmän huumausainerikoksia kuin vertailualueilla. Indikaattori ilmaisee poliisin tietoon tulleiden huumausainerikosten osuuden tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Poliisin tietoon tulleet rikokset sisältävät ne rikokset, joista on tehty rikosilmoitus, rangaistusvaatimus tai annettu rikesakko. Suuri osa rikoksista ei tule poliisin tietoon. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan. Huumausainerikoksiin kuuluvat huumausaineen käyttöririkokset, huumausainerikokset sekä törkeät huumausainerikokset.

Poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset / 1 000 asukasta

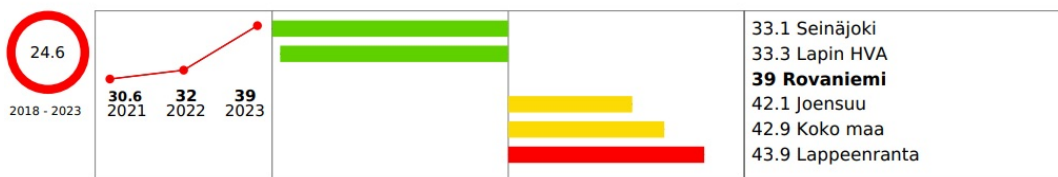
Toinen huumausaineiden käyttöä kuvaava indikaattori ilmaisee amfetamiinin, metamfetamiinin, MDMA:n ja kokaiinin yhteenlaskettua käyttömäärää, joka kuvaa stimulanttihuumeiden käyttöä milligrammoina 1 000 asukasta kohti päivässä, jätevesitutkimusten perusteella. Viimeisimmän saatavissa olevan tiedon perusteella stimulanttihuumeiden käyttö on Rovaniemellä vertailussa runsasta. Tilastoon päivittyvä seuraavaksi vuoden 2024 tilanne. Väestötason käytön muutokset huumetilanteessa jätevesitutkimusten kautta mitattuna ovat olleet vahvasti verrannollisia yhteiskunnallisiin lieveilmiöihin, kuten huumerattijuopumuksen kehittymiseen (Sotkanet 01/2025).

Stimulanttihuumeiden käyttö jätevesiverkoston alueella, mg / 1 000 asukasta /päivä (suomalaiset kaupungit lähialueineen)

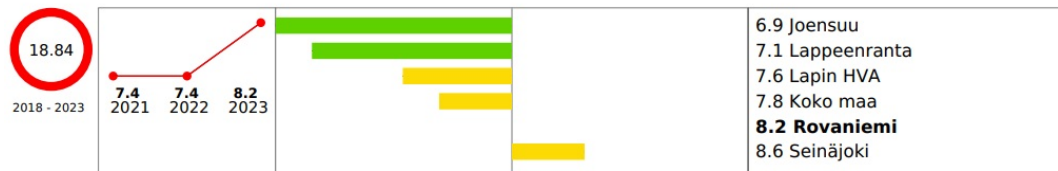

Omaisuusrikosten ja henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten osalta Rovaniemen tilanne asettuu lähelle koko maan keskiarvoa.

Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset / 1 000 asukasta

Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta

Liikennevahingoissa vammautui Rovaniemellä vuonna 2023 yhteensä 324 henkilöä, vahingoissa ei kuollut yhtään ihmistä (Onnettomuustietokeskus OTI, hakupäivä 17.12.204). Vammautuneiden määrä on pysynyt samalla tasolla vuosina 2021-2023. Lisäksi vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaaloissa hoidettujen potilaiden määrä väestöön suhteutettuna on laskenut viime vuodet ollen kuitenkin hieman korkeampi, kuin maassa keskimäärin.

Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta

Rovaniemellä arjen turvallisuuteen liittyvien indikaattorien seurannassa on huomioitava myös matkailun kasvu erityisesti tulevina vuosina. Matkailijoiden turvallisuuden edistäminen edistää samalla epäsuorasti myös asukkaiden turvallisuutta ja työ perustuu monitoimijaiseen yhteistyöhön kaupungin, hyvinvointialueen, muiden viranomaisten ja elinkeinoelämän kesken.

Valtuustokaudella toteutetut toimenpiteet

Kokonaisvaltaiseen turvallisuuden tunteen ja elinympäristön viihtyvyyden parantamiseen panostettiin kuluneella valtuustokaudella monin tavoin. Arjen turvallisuuden edistäminen on monitoimijaista ja merkittävä osa hyvinvointityötä.

- Lasten ja nuorten turvallisuus:
 - Kaupungin palveluista muun muassa nuorisopalvelut otti toiminnassaan käyttöön turvallisemman tilan periaatteet.
 - Koulunuorisotyön vuosikellon mukaiset kiusaamisen vastaiset teematunnit toteutettiin peruskoulujen 7. luokkalaisille.
- Liikenneturvallisuus:
 - Kevyen liikenteen turvallisuutta on parannettu rakentamalla jakajilla varustettuja suojateitä ja korotettuja suojateitä. Lisäksi ajoneuvoliikenteen nopeutta on paikoin laskettu rakentamalla ajohidasteita.
 - Kävely- ja pyöräilyreittien peruskorjaamisen ja rakentamisen lisäksi liikenneturvallisuutta on parannettu rakentamalla keskustan kehän ajoneuvoliikenteen verkkoa, jossa ajoneuvoliikenne pyritään keskittämään pääväylille keskustan kaduilta.
 - Paikallisliikenteen linjojen varteen on rakennettu esteettömiä paikallisliikenteen pysäkkejä.
 - Koulujen läheisyydessä katuvalaistusta on parannettu lisäämällä valojen päälläoloaikoja.
- Ympäristön viihtyisyys ja turvallisuus:
 - Katuvalaistuksessa jäljellä olevia vanhoja puuvalaisinpylväitä ja ilmajohtoja korvattiin metallipylväillä ja ledivalaisimilla.
 - Uusia liikenneviheralueita rakennettiin katujen peruskorjausten yhteydessä.
 - Esteettömyyskävelyillä kiinnitettiin huomiota myös ympäristön turvallisuuteen ja tuotiin päättäjiä, viranhaltijoita ja erityisryhmiä yhteiseen pöytään keskustelemaan asioista.
- Matkailijoiden turvallisuus: Lapin matkailijoiden turvallisuutta parannettiin yhteistyössä pelastuslaitoksen ja muiden toimijoiden kanssa. Huomiota kiinnitettiin muun muassa heikkoihin jähin, liikennekäyttäytymiseen ja talvivarusteisiin.

Hyvinvointikertomuksen laadinta ja käsittely toimitelmissä

Laajaa hyvinvointikertomusta vuosilta 2021-2024 on käsitelty seuraavissa toimitelmissä:

22.1.2025 kaupungin johtoryhmä

17.2.2025 kaupunginhallitus

24.2.2025 kaupunginvaltuusto.

Hyvinvointikertomus julkaistaan sähköisen hyvinvointikertomuksen verkkosivuilla julkisena asiakirjana kaupunginvaltuuston käsittelyn jälkeen.

Lähteet:

Tilastotiedot:

Elinympäristön tietopalvelu Liiteri
Eläketurvakeskus
Liikennevakuutuskeskus / Onnettomuustietoinstituutti OTI
Lipas-tietokanta
Opetushallitus
Rovaniemen kaupunki
Suomen Ympäristökeskus SYKE
THL (Sotkanet ja TEAvisari)
Tilastokeskus.

Laadullinen aineisto, raportit ja kyselyt:

Tieto laajaan hyvinvointikertomukseen on tuotettu laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Kertomuksessa yhdistyvät vuosina 2021-2023 vuosittaisiin hyvinvointiraportteihin koostetut tiedot. Tiedontuotantoon ovat osallistuneet seuraavat tahot:

Rovaniemen kaupunki: sivistyksen ja hyvinvoinnin toimiala, tekninen toimiala, elinvoiman toimiala ja konsernihallinto.

Lapin hyvinvointialue: terveystalvet, sosiaalipalvelut

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Poske

Rovaniemen seurakunta

Rovaniemen seurakunnan diakoniatyö

Järjestöjen elämäkaariverkostot

Aivoliiton Lapin AVH-yhdistys ry

Balanssi ry

Erityislusten Omaiset ELO ry

Irti Huumeista ry

Kemijoen kulttuurituki ry

Kuvataideyhdistys Maahiset

Lapin ADHD yhdistys

Lapin Kilpi ry

Lapin Mielenterveysomaiset - FinFami ry

Lapin Muistiyhdistys ry

Lapin Näkövammaiset ry

Lapin ensi- ja turvakoti ry

Lapin kuvataideseura Palas

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

MIELI Rovaniemen seudun mielenterveys ry / Rovaniemen Neuvokas

MLL:n Lapin piiri ry

Napapiirin Hengitysyhdistys ry
Napapiirin Omaishoitajat ry
Napapiirin Suomalais-Saksalainen yhdistys ry
Napapiirin Suomi-Espanja Seura ry
Neppari- Nepsyperheiden arki näkyväksi- hanke, Erityislasten Omaiset ry ELO ja Napapiirin Omaishoitajat ry
Näkövammaisten liitto
Parasta Lapsille ry
Pohjoissuomen syöpäyhdistys ry, Rovaniemen osasto
RoVaKa ry
Rovalan Nuoret ry
Rovalan Setlementti ry / Kohtaamispaikka Jokkatupa
Rovalan Setlementti ry / MoniNet
Rovaniemen 4H-yhdistys
Rovaniemen Parkinsonkerho
Rovaniemen Seudun Eläkkeensaajat ry
Rovaniemen suomalais-ranskalainen yhdistys
SOS-Lapsikylä
Sveitsin Ystävät Lapissa
Syömishäiriöliitto
Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry
Kokemusasiantuntijat ja kehittäjäasiakkaat aiemmin mainittujen tahojen kautta.